

ვახუშტი მენაბდე

კონსტიტუციური სამართლის სპეციალისტი, სამართალმცოდნეობის ბაკალავრი, სოციოლოგიის მაგისტრი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის ასოცირებული პროფესორი.

პოლიტიკის დასასრული

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დაკომპლექტება — STATUS QVO-სა და რეფორმის პერსპექტივების გარშემო არსებული ხედვების შესახებ

არ მინდა პოლიტიკა, მინდა

პროფესიონალიზმი, წესრიგი და პატიოსნება.

თომას მანი

„აპოლიტიკური კაცის რეფლექსიები“

კონსტიტუციონალიზმი უფრო მეტია, ვიდრე სამართალი. მის მნიშვნელობაში მოიაზრება რაღაც ისეთი, რაც სამართლის მიღმაა. „კონსტიტუციონალიზმი“ და „კონსტიტუციური სამართალი“ როგორც სინონიმური მიმართება, გარკვეულ უხერხულობას ყოველთვის იწვევდა და ამაში წვლილი სიტყვა „სამართალს“ ნამდვილად მიუძღვის.

საქმე ის არის, რომ კონსტიტუციონალიზმში ერთმანეთს უპირისპირდება სამართალი და პოლიტიკა. ეს კარგად ჩანს ზოგიერთი ისეთი ინსტიტუტის ანალიზისას, როგორც არის იმპიჩმენტი, საგანგებო მდგომარეობა და თანამდებობაზე განწესება. განსაკუთრებით ამ უკანასკნელ შემთხვევაშია ნათელი სამართლის მცდელობა, შეზღუდოს პოლიტიკის თავისუფალი მიხედულების არე სამართლის კრიტიკრიუმებით. ამის ილუსტრირება იყო უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის არჩევის პერიპეტიები, რომელიც საქართველოში 2014 წლის ბოლოს და 2015 წლის დასაწყისში მიმდინარეობდა. წინამდებარე ტექსტი სწორედ ამ პროცესების განხილვის მცდელობაა.

1. რა არის სასამართალი?

სამართალს ყველაზე მეტად, სხვა არაზუსტი მეცნიერებებიდან, აქვს ამბიცია, გააჩნდეს მკაფიო და ერთმნიშვნელოვანი პასუხები მის წინაშე წამოჭრილი პრობლემების შესახებ. ხოლო ეს პასუხები, ნორმატიულ მოცემულობებზე დაფუძნებით, სპეციფიკური მეთოდით მიიღოს. ამას ნორმის შეფარდებას, ანუ სუბსუმეციას უწოდებენ. იუსტინიანეს დიგესტები იწყება პრეტენზიით, რომ იურისტებს, როგორც სამართლის ქურუმებს, ხელეწიფებათ, ისწრაფოდნენ ქვემარტებისაკენ¹. რა თქმა უნდა, ეს პროცესი [სუბსუმეცია] არ არის თავისუფალი ინტერპრეტაციებისგან, მაგრამ ყოველთვის არსებობს მათი შეზღუდვა.

¹ იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი პირველი, ტიტული პირველი, 1. თბილისი, გამომცემლობა მერანი, 2000, გვ. 19.

ლუდული რაოდენობა, რომელიც იშვიათად თუ სცილდება 2-3 ვარიანტს. ცნობილი გამოთქმა, „სადაც ორი იურისტია იქ სამი ზრია“, მისი მიზანმიმართულების მიუხედავად, გაუსვას ხაზი სამართლის არამეცნიერულ ბუნებას, სინამდვილეში სწორედ იმას მიუთითებს, რომ სამართალი მოწადინებულია, მაქსიმალურად ზუსტად გასცეს პასუხი კითხვებს და ამ პასუხების რაოდენობა ორი იურისტის შემთხვევაშიც კი არ აღემატება სამს (ეს ციფრები ისეთივე ფიგურალურია, როგორც თავად სენტენცია). თუმცა მთავარი არის შესაძლებლობა, კონკრეტულ იურისდიქციაში მათი რაოდენობა ერთადერთ ლეგიტიმურ ინტერპრეტაციამდე დავიდეს. ინტერპრეტაციამდე, რომელსაც სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილება დაადგენს.

სამართალს ახასიათებს ყველა კითხვაზე საბოლოო პასუხის გაცემის პოტენციური შესაძლებლობის ქონა. ეს იმდენად, რამდენადაც არც აქამდე დასმულა ყველა კითხვა და არც ყველა პასუხია გაცემული, მაგრამ ასეთია სამართლის მიზანმიმართულება. *Inter alia*, სწორედ ამაზე მიუთითებს რომაული სამართლიდან მომდინარე პრინციპი, რომელიც აქტუალურობას დღესაც ინარჩუნებს და რომელიც მოსამართლეს კონკრეტული ნორმის არარსებობის პირობებშიც კი არ ათავისუფლებს დავის გადაჭრის ვალდებულებისაგან მსგავს ნორმებზე² ან სამართლის ზოგად პრინციპებზე³ დაყრდნობით. ამ ინსტიტუტს *iura novit curia* ეწოდება. ამ დროს ანალოგია გამოიყენება. როგორც იმავე დიგესტებში წერია: „ყოველთვის, როდესაც კანონით ესა თუ ის რამ დადგინდება, იქმნება ხელსაყრელი დრო იმისთვის, რომ იგივე [...] გავრცელდეს სხვა ისეთ შემთხვევებზე, რომლებიც იმავე ინტერესს მიემართებიან“⁴. ამგვარად, თეორიულადაც კი არ არსებობს შემთხვევა, როდესაც სამართალი დუმს და როდესაც სასამართლო თავის საბოლოო სიტყვას არ ჩაწერს გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილში. ამას იმავე რომაული სამართლიდან მომდინარე სხვა დანაწესებები ადასტურებს, მაგ., *da mihi factum, dabo tibi ius* (მომიტანე ფაქტები და დაგიდგენ სამართალს).

პოტენციურთან ერთად სამართლის პასუხი პირობითად არის ზუსტი. ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ის არა ზოგადად, არამედ კონკრეტულ იურისდიქციაში არის უნივერსალური და მეორე იმიტომაც, რომ მხოლოდ შემთხვევითად, სასამართლოს კონკრეტული შემადგენლობის სუბიექტური მოსაზრებების შემვეობით დადგინდა იგი ასეთად. ამდენად, სამართლის მიერ კითხვაზე გაცემული პასუხი არის არა ზუსტი თავისთავად, არამედ ზუსტი პირობითი თვალსაზრისით. მიუხედავად ამისა, სამართლის ტონი აბსოლუტურია. ის ცდილობს, სრულად და ტოტალურად მოიცვას სოციალური ურთიერთობები. ის ახდენს სამართლის შეფარდებას, რაც მის დადგენასაც ნიშნავს. შეფარდების დროს კი იყენებს კონკრეტულ ფორმულებს, რომელსაც მეთოდს უწოდებენ.

პოტენციური პირობითი სიზუსტე ახასიათებს სამართლის ყველა დარგს, გარდა კონსტიტუციონალიზმისა. ცხადია, კონსტიტუციონალიზმშიც არსებობს დიდი ოდენობა იმგვარი კითხვებისა, რომლებზეც პასუხის გაცემა საკონსტიტუციო იუსტიციას ევალება, მაგრამ აქ ერთადერთ ადგილას, მთელ სამართლებრივ სივრცეში, შეიძლება გაჩნდეს კითხვები ავტორიტარული პასუხის გარეშე. ამგვარად, კონსტიტუციონალიზმში არის ორი ნაწილი, მათგან ერთი სამართალია.

² თუ კანონში არ არსებობს უშუალოდ კონკრეტული ურთიერთობის მოსაწესრიგებლად განსაზღვრული ნორმა, მაშინ გამოიყენება ყველაზე უფრო ახლოს მდგარი ურთიერთობის მარეგულირებელი ნორმა (კანონის ანალოგია).

³ თუ სამართალშემფარდებელი კანონის ანალოგიას ვერ იყენებს, მსგავსი ურთიერთობის მოწესრიგებელი ნორმების არარსებობის გამო, ურთიერთობა უნდა მოწესრიგდეს სამართლის ზოგადი პრინციპების საფუძველზე (სამართლის ანალოგია).

⁴ იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი პირველი, ტიტული მესამე, 13. გვ. 36.

სამართალი არის ქცევის სავალდებულო წესი, რომლის შეუსრულებლობა იწვევს განსხვავებული ქმედების ანუღირებას, რაც მის საბოლოო იმპლემენტაციამდე გრძელდება. ამგვარად, სამართალი ჩართულია არსებული რეალობისა და ნორმატიული სტანდარტის მუდმივ შედარებაში, რის გამოც, ის რეალობის საზომად იქცევა, ერთგვარი შეფასების უნივერსალურ მასშტაბად. ამ თვალსაზრისით სამართალი არსებულის მოდიფიცირებას ცდილობს, იჭრება რა მის წიაღში, აწმყოს აუქმებს და მომავალს აკონსტრუირებს. ამდენად, სამართალი ჯერარსული მოვლენაა. სამართალი მოქმედებს, როდესაც ის არ აღსრულდება, მაშინაც სავალდებულოა, როდესაც ირღვევა, რეალობაა, როდესაც ემპირიულად არ დასტურდება.

სამართალს სახელმწიფო ინსტიტუტები ადგენენ. არსებითად სახელმწიფო სამართლის მეშვეობით მოქმედებს და სამართალში პოვნებს საკუთარ ასახვას. სახელმწიფო ხელშეხსნები სამართლის მეშვეობით ხდება. სახელმწიფო ძალაუფლება სწორედ სამართლის მეშვეობით ხორციელდება. სამართალი ადგენს სოციალური ქცევის ფარგლებს. სამართალი აწესებს კრიტერიუმებს. ამ გზით სოციალურ რეალობას ის საკუთარ თავში აინტეგრირებს. ამ აზრით სამართალი სახელმწიფო სისტემის შიგნით არის. სახელმწიფოს ყოველთვის შეუძლია კონკრეტული ქცევის დელეგატიმაცია სამართალთან მისი შეუსაბამობის მოტივით, იმ სამართალთან, რომელიც მისივე შექმნილია.

2. რა არის კონსტიტუციონალიზმი?

კონსტიტუციონალიზმი ორ ნაწილს მოიცავს. ერთი, რომელიც მოქალაქეთა და სახელმწიფო ინსტიტუტებს, ხოლო მეორე – სახელმწიფო ინსტიტუტებს შორის მიმართებებს არეგულირებს. პირველ რიგში, მოეწყობიან ისეთი პრინციპები და მათი შემდგომი ნორმები, როგორც არის ადამიანის უფლებების პრიმატი, სამართლებრივი და სოციალური სახელმწიფო და ა.შ. მეორე – ხელისუფლების ვერტიკალური და ჰორიზონტალური დანაწილება, შეკავება შეკავება-გაწონასწორების მექანიზმის ჩათვლით. წინამდებარე ესეში კონსტიტუციონალიზმის მეტწილად ეს მეორე ნაწილია განხილული.

კონსტიტუციონალიზმის ერთი მხარე სამართლებრივი რომ არის, ამაზე ზემოთ იყო საუბარი, თუმცა მას მეორე სხეულიც გააჩნია, რომელიც, როგორც ასევე უკვე ითქვა, განასხვავებს მას სამართლის სხვა დარგებისგან და იურიდიული მეცნიერების კიდებზე მიუჩინებს ადგილს. ეს არის კონსტიტუციონალიზმის პოლიტიკური ბუნება. სამართლის დარგებიდან არსად სხვაგან, პოლიტიკა ისე ღრმად არ იჭრება, როგორც კონსტიტუციონალიზმში. მთელ რიგ ინსტიტუტებს გამოაცლის რა სამართლებრივ საფუძველს, პოლიტიკა მოქმედების თავისუფლებას ინდივიდუალურ მიმართებებს უთმობს. სწორედ ამიტომ იგულისხმება, რომ პოლიტიკა არის სახელმწიფო სისტემის გარეთ. პოლიტიკა ეფუძნება ფართო შეფასების არეს. ის, მართალია, აღსრულება სახელმწიფოს შიგნით ანდა მისი ინსტიტუტების მეშვეობით, მაგრამ ფორმირდება მის მიღმა. სამართალიც პოლიტიკის პროდუქტია მის პირველად გამოვლინებასა და დადგენაში, მაგრამ ამის შემდეგ დისტანცირდება მისგან და უპირისპირდება კიდევ.

სწორედ ამ ორი ხედვის, პოლიტიკური და სამართლებრივი სტანდარტის შეთანხმებას ცდილობს კონსტიტუციონალიზმი. რეალურად, მისი მიზანი სახალხო სუვერენიტეტის უკიდვანო დისკრეციის შებოჭვაა. მაგრამ კონსტიტუციონალიზმივე არის გარანტი იმისა, რომ იარსებებს რაღაც, რაც სტანდარტიზაციას არ დაეცემდებარება. მოდერნული სახელმწიფოს მთელი ისტორია, ეს არის აბსოლუტური

სუვერენიტეტის და ამ სუვერენიტეტის მფლობელის თავისუფალი მიხედვლების არე, აბსოლუტური დისკრეციის ფარგლებში მიღებული გადაწყვეტილებების, სამართლის მეშვეობით თანდათანობითი სტანდარტიზაციის ისტორია. მაგრამ არსებული პარადიგმის პირობებში არსებობს ზღვარი, რომელსაც კონსტიტუციონალიზმი არასოდეს უნდა გადავიდეს და ეს ზღვარი პოლიტიკაზე გადის. ხალხს და მათ წარმომადგენლებს უნდა მიეცეთ პოლიტიკის გატარების შესაძლებლობა. სახელმწიფო, პირველ რიგში, პოლიტიკური წარმონაქმნია, რაც მოიზრებს სამართლის არსებობას, მაგრამ სამართლის ფუნქცია შეთანხმებული ფუნდამენტური პოლიტიკური ღირებულებების უზრუნველყოფაა და არა საზოგადოებრივი ცხოვრებიდან პოლიტიკის გამორიცხვა.

სამართლის მიზანი არის კანონის უზენაესობის დამკვიდრება იქ, სადაც სამართლის იურისდიქცია უნდა ვრცელდებოდეს. მაგრამ არსებობს პოლიტიკური ანკლავები, სადაც სამართალი ვერ ჩაერევა. ეს არის სპონტანურობის არეალი, სადაც საკანონმდებლო წინასწარმეტყველება ვერ ახდება, სადაც სამართალი თავისი ჯერარსული ბუნებით ვერ გაცემს ადეკვატურ პასუხს არსებულ გამოწვევებს. რა თქმა უნდა, პოლიტიკური თავისუფლება ქმნის ხელისუფლების უზურპაციის საფრთხეს, რასაც სამართალი გარკვეულწილად ამცირებს, მაგრამ „თავისთავად, სახელმწიფოს საქმიანობის სამართლებრივი განსაზღვრა და რეგულირება არ უზრუნველყოფს კონსტიტუციურ თავისუფლებას. იქ, სადაც ყველაფერი სახელმწიფოს დანაწესის მიხედვით კეთდება, მოუქნელობა და წინასწარგანჭვრეტადობა ცხოვრებას გაუსაძლის ხდის“⁵. სწორედ ამიტომ, კონსტიტუციონალიზმი პოლიტიკასა და სამართალს შორის გონივრულ ბალანსს ესწრაფვის. ეს ძალიან ინტიმური საკითხია და ყველა პოლიტიკურ საზოგადოებაში სხვადასხვაგვარად დგინდება. სწორედ ამიტომ, კონსტიტუციონალიზმში არსებობს მხოლოდ პრინციპები, მიზნები, საითკენაც უნდა მივსწრაფოდეთ და არ არსებობს კონკრეტული გზა, რითაც ეს მიზნები მიიღწევა საპირისპიროდ ადამიანის უფლებების სამართლისგან, სადაც მეტწილად ერთიანი სტანდარტია დადგენილი.

3. პოლიტიკა კონსტიტუციონალიზმში

1982 წელს გერმანიის საკანონმდებლო ორგანომ ფედერალური კანცლერი ჰელმუტ კოლი გადააყენა. პარლამენტში არსებული პარტიები შეთანხმდნენ, რომ არ დაასახელებდნენ ახალ კანდიდატურას, რის გამოც პრეზიდენტმა კარსტენსმა რიგგარეშე არჩევნები დანიშნა. მიუხედავად იმისა, რომ ეს ქმედება კონსტიტუციას ეწინააღმდეგებოდა გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ აქტი ძალაში დატოვა. მისი მოტივაცია სწორედ კონსენსუსზე მიუთითებდა, რომელიც პოლიტიკურ მოთამაშებს შორის შედგა. სასამართლომ მაშინ ფაქტობრივად განაცხადა, რომ კონსტიტუციაზე, როგორც სამართლებრივ სტანდარტზე მალლა, განსაკუთრებით, კონსენსუსის შემთხვევაში, პოლიტიკური მიზანშეწონილობა შეიძლება დადგეს⁶.

ეს და მსგავსი შემთხვევები გვაიძულებენ, ჩვენი ხედვა მივაბრუნოთ თავდაპირველი საწყისებისკენ, იმ ხდომილებისკენ, სადაც კონსტიტუცია იბადება. კონსტიტუციონალიზმის ტრადიცია ერთ გაკვეთილს გვასწავლის – სამართალს პოლიტიკური საფუძვლები აქვს.

⁵ ანდრას შაიო, ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, თბილისი, 2003 წელი, IRIS საქართველო, გვ. 254.

⁶ იგივე, გვ. 159.

სახელმწიფოს მიზანი, დემოსის სურვილის შესაბამისად, სახელმწიფოს მართვაა. იმისათვის, რომ საზოგადოების უმრავლესობის პოლიტიკური ძალაუფლება უკონტროლო არ გახდეს, იგი სამართლებრივი პროცედურებითა და სტანდარტებით, უპირველესად კი, კანონის უზენაესობით იზღუდება. თუმცა ეს პოლიტიკური საზოგადოების მიზანს არ ცვლის, უბრალოდ, ზოგიერთ შემთხვევაში ამ მიზნის ჩარჩოებს ადგენს, ისიც იმდენად, რომ უმცირესობა დაიცვას, რათა ის გადაურჩეს პოლიტიკურ განადგურებას და ოდესმე თავად აილოს ხელში პოლიტიკის გაძლიერების სადავები. მაგრამ, თუ ასეთი კონფლიქტი, კონფლიქტი უმრავლესობასა და უმცირესობას შორის არ არსებობს, მაშინ სამართალი როგორც ამ კონფლიქტის მარეგულირებელი გვერდზე დგება და მოქმედებას იწყებს წმინდა პოლიტიკა⁷. ამდენად, სახელმწიფოში სოციალური ურთიერთობების წესი არის პოლიტიკა, ხოლო გამონაკლისი – სამართალი, რომელიც ექსტრაორდინალურ შემთხვევებში იწყებს მოქმედებას. როგორც ანდრამ შაიო წერს, „დემოკრატიაში საზოგადოებრივი პრობლემების გადაწყვეტის ადგილი საარჩევნო კაბინაა და არა სასამართლო“⁸ თუმცა ისე როგორც ზემოთ აღწერილ შემთხვევაში, სასამართლოც ხშირად სამართალს პოლიტიკურ გარემოებებს მოარგებს ხოლმე. ეს სულაც არ არის სამართლის ბნელი მხარე, როგორც შეიძლება ვინმეს მოეჩვენოს, უბრალოდ, უპირველესი მნიშვნელობა მოცემულ მომენტში არსებული გამოწვევის გადაჭრის გზებზე საზოგადოებრივ თანხმობას ენიჭება და არა ოდესღაც დადგენილ სამართალს, რომელიც დღეს გარემოებების ადეკვატურ პასუხს შესაძლოა ვეღარ იძლეოდეს. სამართალი ინსტრუმენტი პოლიტიკის განსახორციელებლად, ის გამაშუალებელი მექანიზმია, რომელიც ზოგიერთ შემთხვევაში გზას უთმობს წმინდა პოლიტიკას. ისე არ უნდა მოხდეს, რომ ინსტრუმენტმა მიზანი შეთანქვას. ეს საღ აზრს ეწინააღმდეგება. ინსტრუმენტების აბსოლუტიზირება სახიფათოა იმდენად, რამდენადაც პოლიტიკას, დემოკრატიას ტექნოკრატიად გარდაქმნის. სადაც მიზანი სოციალური მიმართებების შეცნობა კი არ არის, სტანდარტების მექანიკური შეფარდება ხდება, რომელიც ნელ-ნელა ასცდება კიდევ არსებულ რეალობას და საბოლოოდ მის წინააღმდეგაც შემოტრიალდება.

რას უნდა დაეფუძნოს სოციალური მიმართებების შეცნობა? ციპელიუსი იურიდიული მეთოდების მოძღვრების მეათე გადაამუშავებული გამოცემის წინათქმას სწორედ კონსენსუსზე მითითებით იწყებს და შემდეგ მთელი წიგნის განმავლობაში იმდენჯერ იმეორებს ამას, თითქოს მთელი სამართლის ინტერპრეტაციის მეთოდი ამ პოსტულატამდე უნდა დაიყვანოს. თავდაპირველად ის წერს, რომ სამართლის ამოცანაა „კონსენსუსუნარიანი გადაწყვეტილებების შემოთავაზება“⁹. მაგრამ რა ხდება მაშინ, როდესაც ნორმა პირდაპირ პასუხს არ იძლევა? როგორ უნდა წავიკითხოთ სამართალი? რა მეთოდით უნდა მივუდგეთ ინტერპრეტაციას? ციპელიუსს აქაც იგივე პასუხი აქვს, ის ამბობს, რომ „ინტერპრეტაციის მიზანია, კანონმდებლის აზრების კონსენსუსუნარიან ფორმაში გამოსახვა“¹⁰. ის ამას უკავშირებს დემოკრატიულ ლეგიტიმაციას, რაც ორმაგი წაკითხვის და არა ორგვარ შესაძლებლობას იძლევა. ეს, ერთი მხრივ, ინტერპრეტაციით კანონმდებლის ნების ამოცნობას ნიშნავს, რადგან სწორედ მას აქვს სახალხო სუვერენიტეტით მინდობილი ნორმათშემოქმედება, ხოლო მეორე მხრივ, მოცემულ სიტუაციაში საზოგადოებრივი მართლშეგნების გათვალისწინებას, რაც სრულ თანხვედრაშია საჯინის კლასიკურ თეორიას-

⁷ წმინდა პოლიტიკაში იგულისხმება სახალხო სუვერენიტეტის თვითგანმანხორციელებელი ან გამაშუალებელი აქტი, რომლის მიხედვით მიღებული გადაწყვეტილება ეფუძნება განუსაზღვრელი მიხედულების არეს და არ არის შეზღუდული კრიტიკურიუმებით. წმინდა პოლიტიკა უპირისპირდება რა სამართალს, გამორიცხავს მიღებული გადაწყვეტილების შეფასებას მატერიალური, შინაარსობრივი კანონიერების კრიტერიუმებით.

⁸ იგივე, გვ. 297.

⁹ რაინჰოლდ ციპელიუსი, იურიდიული მეთოდების მოძღვრება, ბეის გამოცემლობა, მიუნჰენი, 2006, გვ. V.

¹⁰ იგივე, გვ. 52. ასევე გვ. 54.

თან ინტერპრეტაციის შესახებ, რომლის მიხედვითაც, ინტერპრეტატორი იმეორებს კანონმდებელს, ოღონდ ხალხის სულით განმსჭვალულ კანონმდებელს¹¹. აქაც მკვეთრად ჩანს სამართლის პოლიტიკით განსაზღვრულობის იდეა და მისი დაქვემდებარებული ხასიათი. ეს კი გვაფიქრებინებს, რომ ყოველთვის, როდესაც პოლიტიკის სამართლით სტანდარტიზაცია ხდება, ფაქტიზად უნდა შეფასდეს არსებული ვითარება, მიმართება ინსტრუმენტსა და მიზანს შორის, რათა პირველმა მეორის მისია არ იტვირთოს.

ზუსტი დაკვირვების შედეგად კონსტიტუციის ფარგლებშივე აღმოვაჩინეთ ექსტრასამართლებრივ მექანიზმებს. ეს ინსტიტუტები თითქოს სამართლებრივი ჩარჩოებით იმართება, მაგრამ მათ ერთი რამ განასხვავებს სხვა კონსტიტუციური ინსტიტუტებისგან, მათი მატერიალურ-სამართლებრივი შეფასება შეუძლებელია. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, შეუძლებელია მათი სტანდარტიზაცია. ამ დროს სუვერენიტეტი პოლიტიკური მიზანშეწონილობით მოქმედებს. ქვემოთ სწორედ რამდენიმე მათგანის მიმოხილვაა მოცემული.

არსებობს ასეთი კონსტიტუციური ინსტიტუტი: საგანგებო და საომარი მდგომარეობა. ის ცხადდება მაშინ, როდესაც ერის სიცოცხლე საფრთხეშია. ამ დროს მთელი ძალაუფლება ფაქტობრივად ერთი პირის ხელში გადადის და ის ხდება ქვეყნის ერთპიროვნული მმართველი. საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, ომიანობის თუ მასობრივი არეულობის, ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფის, სამხედრო გადატრიალებისა და შეიარაღებული ამბოხების, ეკოლოგიური კატასტროფის და ეპიდემიის დროს ან სხვა შემთხვევებში, როდესაც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები მოკლებული არიან კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა ნორმალური განხორციელების შესაძლებლობას, საქართველოს პრეზიდენტი აცხადებს საგანგებო¹² ან საომარ¹³ მდგომარეობას ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ან მის რომელიმე ნაწილში¹⁴.

ეს აქტი დაუყოვნებლივ წარედგინება პარლამენტს, რომელიც აბსოლუტური უმრავლესობით¹⁵ იღებს ან უარყოფს აღნიშნულ ხედვას¹⁶.

ამ ვითარებაში საქართველოს პრეზიდენტი გამოსცემს კანონის ძალის მქონე დეკრეტებს, რომლითაც მოქმედებს ამ მდგომარეობის გაუქმებამდე¹⁷. ამ დროს შეიძლება შეიზღუდოს მთელი რიგი ადამიანის უფლებები. მათ შორის, გამოხატვის თავისუფლება, თავისუფლების უფლება, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის, საკუთრების უფლება და სხვ. რაც ნიშნავს, რომ ადამიანები ამ უფლებებით ვეღარ ისარგებლებენ¹⁸. მიუხედავად თავისუფლებაში ამხელა ინტენსივობის ჩარევისა, მიუხედავად იმისა, რომ კონსტიტუციური წესრიგი არსებითად იცვლება და რომ განუზომლად იზრდება ძალაუფლების

¹¹ იგივე, გვ 52.

¹² საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების, ისევე როგორც საგანგებო მდგომარეობის დროს გამოცემული დეკრეტების კონტრასიგნაცია ხდება პრემიერ-მინისტრის მიერ.

¹³ საომარი მდგომარეობის აქტი და საომარი მდგომარეობის დროს გამოცემული დეკრეტები კონტრასიგნაციისგან თავისუფალია.

¹⁴ საქართველოს კონსტიტუცია 73-ე მუხლის პირველი პუნქტის „თ“ ქვეპუნქტი.

¹⁵ „აბსოლუტური უმრავლესობა“ ეწოდება სრული შემადგენლობის უმრავლესობას, რა დროსაც მხედველობაში არ მიიღება დამსწრეთა რაოდენობა და კვორუმი საერთო შემადგენლობიდან გამოითვლება.

¹⁶ საქართველოს კონსტიტუცია 62-ე მუხლი.

¹⁷ საქართველოს კონსტიტუცია 73-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ი“ ქვეპუნქტი.

¹⁸ საქართველოს კონსტიტუციის 46-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

უზურპაციის საფრთხე, არ არსებობს მექანიზმი, რომელიც სამართლებრივად შეამოწმებდა საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის ან ამ დროს გამოცემული დეკრეტების კანონიერებას (განსაკუთრებით, მატერიალურ-სამართლებრივი თვალსაზრისით). როგორც კარლ შმიტი შენიშნავს, სწორედ ამ მომენტში ჩანს აბსოლუტური სუვერენის იდეა. ამ პროცესში მონაწილეობს პოლიტიკური ხელისუფლება, პრეზიდენტი (საგანგებო მდგომარეობის დროს მთავრობა) და პარლამენტი, ეს გადაწყვეტილება თავისი არსით სრულად პოლიტიკურია, გადამოწმებას გამორიცხავს, სამართალი და მისი დამცველი სასამართლო საერთოდ ქრება¹⁹. პარადოქსია, მაგრამ საგანგებო მდგომარეობის დროს, უშუალოდ პრეზიდენტის მემკვიდრით, ძალაუფლებას ხელში იღებს ხალხი. ხორციელდება წმინდა პოლიტიკა მისი დამაბალანსებელი და გამაწონასწორებელი სამართლის გარეშე.

კიდევ ერთი შემთხვევა, სადაც პოლიტიკა სამართალზე პრევალირებს იმპიჩმენტის პროცედურა²⁰. საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, პარლამენტის წევრებს უფლება აქვთ, მოითხოვონ კონკრეტული თანამდებობის პირის იმპიჩმენტი. ამის შემდეგ საკითხი დასკვნისათვის გადაეცემა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს. თუ მან თავისი დასკვნით არ დაადასტურა დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნების არსებობა ან კონსტიტუციის დარღვევა, პროცესი ჩერდება, დადასტურების შემთხვევაში კი კიდევ ერთი საფეხურია საჭირო პროცედურის ბოლომდე მისაყვანად და იმპიჩმენტის წესით პირის თანამდებობიდან გადასაყენებლად. ამ ნაბიჯამდე პროცედურა წმინდა სამართლებრივი ხასიათისაა, სასამართლო თავის გადაწყვეტილებას სამართლებრივ სტანდარტებს აფუძნებს – კონსტიტუციასთან შესაბამისი დადგენა, ისევე როგორც სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნების დადასტურება-უარყოფა, სამართლის სფეროა. მაგრამ, თუ სასამართლომ დადებითი პასუხი (კონსტიტუციის დარღვევა ან ქმედებაში სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნების არსებობა დადასტურა) გასცა დასმულ კითხვას, რატომ არ ითვლება საკითხი ამოწურულად? პრინციპში, პასუხი არსებობს, სამართალი ერთმნიშვნელოვნად მიუთითებს დანაშაულის ნიშნების არსებობაზე ან კონსტიტუციურ დარღვევაზე. ამ ფონზე რა საჭიროა კიდევ ერთი საფეხური? მეტიც, ეს დამატებითი ნაბიჯი სამართლის უფულებელყოფას ხომ არ ნიშნავს?

სასამართლოს დადებითი გადაწყვეტილების შემდეგ პროცედურა ასეთია: პარლამენტი კენჭს უყრის იმპიჩმენტის წესით თანამდებობიდან გადაყენების საკითხს. პრეზიდენტის შემთხვევაში პარლამენტის სრული შემადგენლობის 2/3-ია საჭირო²¹, სხვა თანამდებობის პირებისთვის კი აბსოლუტური უმრავლესობა²². ნათელია, პარლამენტს შეუძლია არ გამოაცხადოს იმპიჩმენტი, მიუხედავად სასამართლოს დასტურისა. ფაქტობრივად, ეს საკანონმდებლო ორგანოს განაცხადია, რომელიც პოლიტიკურ პროცესში სასამართლოს გადაწყვეტილებას არ მიიჩნევს საკმარის მიზეზად იმპიჩმენტის პროცედურის ბოლომდე მისაყვანად. ამასთან, გადაწყვეტილებას პრეცედენტული მნიშვნელობა არ აქვს და ერთჯერაა²³, ის მხოლოდ ამ კონკრეტული შემთხვევისთვის გამოდგება. შესაძლოა დღეს კონსტიტუციის ნაკლებად

¹⁹ Carl Schmitt, "Definition of Sovereignty" from Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty, trans. George Schwab. Cambridge, MA: MIT Press, 1986, pp. 5-15.

²⁰ საქართველოს კონსტიტუციის 63-ე, 64-ე და 75-ე მუხლები არეგულირებენ იმპიჩმენტის პროცედურებს.

²¹ საქართველოს კონსტიტუციის 63-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

²² საქართველოს კონსტიტუციის 64-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

²³ პოლიტიკის და სამართლის კიდევ ერთი განმასხვავებელი ნიშანი ამ უკანასკნელის პრეცედენტული ხასიათია. სამართალს სწამს, რომ, რაც გამოსადეგია ერთი შემთხვევისთვის გამოსადეგია სხვა მსგავსი შემთხვევებისთვისაც, პოლიტიკისთვის კი მსგავსი შემთხვევები ფაქტობრივად არ არსებობს.

მნიშვნელოვანი დარღვევისთვის მოაწყოს იმპიჩმენტი საკანონმდებლო ორგანომ, ხოლო ხვალ უზენაესი კანონის არსებით დარღვევაზე განაცხადოს, რომ მოცემულ პოლიტიკურ ვითარებაში იგივე სახის პასუხისმგებლობა დაუშვებელია. შეუძლებელია პარლამენტი დაავალდებულო რაიმე სტანდარტით ამ შემთხვევაში, კონსტიტუციონალიზმი არ იცნობს არც ერთ მითითებას, რომელიც გამოდგებოდა საკანონმდებლო ორგანოს მიხედულების არის შესაბამისად. აქ ისევ ჩნდება წმინდა პოლიტიკა, როგორც სახალხო სუვერენიტეტის გამომხატველი ექსტრასამართლებრივი მექანიზმი. ესეც ის შემთხვევაა, როდესაც კონსტიტუციონალიზმში პოლიტიკური მიზანშეწონილობის არგუმენტი გადაწონის სამართლებრივს.

მაგრამ ყველა ეს პროცედურა მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში თუ ხდება ხოლმე საჭირო, ძალიან იშვიათად. შეიძლება ათწლეულები გავიდეს ისე, რომ კონსტიტუციის ამ მიძინებულ ნორმებამდე ვერ მიაღწიოს პოლიტიკურმა ხმაურმა. სწორედ ამიტომ წმინდა პოლიტიკის ეს გამოვლინება ნაკლებად პრობლემურია სტაბილურ დემოკრატიებში, სადაც ის იშვიათად ელოდება წინ სამართალს. ამიტომ მის შეზღუდვას იშვიათად ცდილობენ.

წმინდა პოლიტიკის დრო 4-5 წელიწადში ერთხელ მაინც გარდაუვლად დგება. არჩევნების შემდეგ, რომელიც, თავის მხრივ, სახალხო სუვერენიტეტის გამოვლინება და უშუალო დემოკრატიის ფორმაა, დღის წესრიგში წინ წამოიწევეს მინისტრების თანამდებობაზე განწესება. საპარლამენტო და დუალისტურ რესპუბლიკაში ძალიან მკაფიო მაგალითია ნდობა-უნდობლობის პროცედურა, რომელიც მატერიალური თვალსაზრისით მთლიანად პოლიტიკური მიზანშეწონილობის საკითხია და, ამგვარად, წმინდა პოლიტიკის საუკეთესო გამოვლინებას წარმოადგენს. აქ, და სწორედ აქ, სამართალი უკანა პლანზე ინაცვლებს და ადვილს პოლიტიკას უთმობს, ვინაიდან ნდობა-უნდობლობის ინსტიტუტი კონსტიტუციონალიზმის როგორც სისტემის ქვაკუთხედი, მას სამართლით სტანდარტიზაცია არ უწერია მანამ, სანამ ეს სისტემა იარსებებს.

ყოველდღიური კონსტიტუციური ცხოვრების ნაწილში პოლიტიკა ყველაზე ხშირად საკადრო გადაწყვეტილებების დროს გამოვლინდება. თანამდებობაზე განწესება არის ის სივრცე, სადაც ასევე არ ვრცელდება სამართლის სტანდარტები.

თუმცა რაც დრო გადის ეს სივრცე უფრო და უფრო ვიწროვდება სტანდარტების სასარგებლოდ. დღეს ძირითადად აღმასრულებელ ხელისუფლებაში მხოლოდ მინისტრებისა და მათი მოადგილეების (ასევე სხვა რამდენიმე ინსტიტუტის ხელმძღვანელის) დონეზეა თუ ხდება პოლიტიკური დანიშვნა. სხვაგან ყველგან სტანდარტი მოქმედებს, იქნება ეს კვალიფიკაცია თუ კონკურსის შედეგები. რაც, ცხადია, ნიშნავს პოლიტიკური დისკრეციის შეზღუდვას, თუმცა ეს ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ბალანსის დარღვევას სამართლის სასარგებლოდ.

როდესაც მაქს ვებერი საყოველთაოდ ცნობილ ტექსტში „პოლიტიკა, როგორც მოწოდება და ხელობა“ თანამედროვე ბიუროკრატიის ჩამოყალიბებაზე საუბრობს, ის ყურადღებას ამახვილებს ერთ თავისებურებაზე. ის მიუთითებს პოლიტიკური მოხელის თანამდებობაზე. ვებერი შენიშნავს, რომ „*პარტიული ხელმძღვანელები თავიანთ დამქაშებს სხვადასხვა თანამდებობაზე ამწესებენ ხოლმე პარტიათა სამდივნოში, ამა თუ იმ თემსა თუ შტატში. გამძვინვარებული ბრძოლა პარტიათა შორის როდი ჩაღდება ხოლმე მარტოოდენ საბოლოო მიზანთა გამო, არამედ ყოვლის უწინ, ესაა ბრძოლა თანამდებობრივი*

პატრონაჟის მოსაპოვებლად²⁴. ამის შემდეგ ტექსტში ვრცელი მიმოხილვა ეთმობა ამ თვალსაზრისით ოკეანის ორივე მხარეს არსებულ მდგომარეობას, საიდანაც კიდევ ერთხელ ემპირიულად დასტურდება ციტირებული მოსაზრების მართებულობა. ამგვარად, თავდაპირველი რეალობის მიხედვით, ბიუროკრატიის გარიჟრაჟზე საკადრო საკითხები სრულად პოლიტიკური დაინტერესების შესაბამისად ნაწილდება მოგვიანებით გატარებული რეფორმების შედეგად, რაზეც ვებერიც საუბრობს, წინა პლანზე გამოდის პროფესიონალიზმი როგორც კრიტერიუმი და მოხელეთა დანიშვნა სამართლის სფეროში ექცევა.

თანამედროვე კონსტიტუციები და მათ საფუძველზე მიღებული აქტები²⁵ მხოლოდ უმაღლეს თანამდებობებს ათავისუფლებენ სამართლისაგან და პოლიტიკის სივრცეში ტოვებენ, თუმცა გარკვეული ცენზები მაინც არსებობს და რაც დრო გადის ცენზები უფრო და უფრო მრავლდება, ეს კი პირდაპირ პროპორციულად აისახება ამ აქტებში პოლიტიკური ნაწილის შემცირებაზე. მიუხედავად ამისა, დღესაც არსებობს გარკვეული თავისუფლება საკადრო საკითხებში. დღევანდელი კონსტიტუციონალიზმი თანამდებობაზე განწესების ობიექტურ და სუბიექტურ კრიტერიუმებს აყალიბებს, ობიექტური კრიტერიუმებია, მაგ., ასაკი და განათლება, ხოლო სუბიექტური რეპუტაცია და მისთანანი. სუბიექტური კრიტერიუმები შეუფასებელია, ითვლება, რომ ეს არის გადაწყვეტილების მიმღების პასუხისმგებლობა, ეს არსებითად შეფასებითი საკითხია. სადაც არასწორი ნაბიჯი პოლიტიკურ დივიდენდებზე იქონიებს გავლენას.

ზემოთ ჩამოთვლილი წმინდა პოლიტიკის ზოგიერთი გამოვლინებიდან, როგორებიცაა საგანგებო და საომარი მდგომარეობა, იმპიჩმენტი ნდობა-უნდობლობის ჩათვლით, თანამდებობაზე განწესება, სწორედ ეს უკანასკნელი ამოულია მიზანში სამართალს. სწორედ ამაზე შეტევა განუზრახავს და სურს სუბიექტური კრიტერიუმების ობიექტივიზაცია. რაღა თქმა უნდა, პირველ რიგში, იქიდან დაიწყებს, სადაც პოლიტიკის პოზიციები ყველაზე სუსტია. იმ თანამდებობებს ამოიღებს მიზანში, რომლებზეც ყველაზე უფრო ბუნებრივი იქნება ნეიტრალურობის მოთხოვნა და დისტანცირება პოლიტიკისგან, ამ სიტყვის ვულგარული მნიშვნელობით. ეს კი არის მართლმსაჯულების სისტემა. ამიტომ პოლიტიკისა და სამართლის დაპირისპირების ფრონტის მიანცდამინც ამ წერტილში დაკვირვება მოგვცემს ყველაზე მეტად სანდო და თანამედროვე ტენდენციების მაჩვენებელ შედეგებს.

4. სამართალი კონსტიტუციონალიზმში

„წინათ პატრიციები აცხადებდნენ, რომ პლებისციტები მათთვის სავალდებულო არ არის, რადგან ისინი მათი თანხმობის გარეშე იქნა მიღებული. მაგრამ შემდეგ [...] დადგინდა, რომ პლებისციტები მთელი ხალხისთვის არის სავალდებულო და ამგვარად, პლებისციტები კანონებს გაუთანაბრდა“²⁶ ასე აღწერს გაიუსი ინსტიტუციებში პლებისსის წარმატებულ მცდელობას, საკუთარი უპირატესობა დაადგინოს პატრიციებთან მიმართებით. იქამდე ხალხის ორივე ნაწილისთვის მხოლოდ ის წესი იყო სავალდებულო, რასაც ერთად აქვეყნებდნენ, თუმცა ამიერიდან პლებისციტიც ორივესთვის სავალდე-

²⁴ მაქს ვებერი, პოლიტიკა როგორც მოწოდება და ხელობა, თბილისი, გონი, 1994. გვ. 26.

²⁵ ეკონომიის მიზნით, სხვაგან ყველგან საუბარია „კონსტიტუციით“ დადგენილ რეგულირებებზე, თუმცა იგულისხმება, რომ ეს რეგულირება შესაძლოა სულაც არ იყოს უშუალოდ კონსტიტუციური აქტით დაწესებული, უბრალოდ კონსტიტუციური წესრიგის შემადგენელი ნაწილი იყოს.

²⁶ გაიუსი, ინსტიტუციები, წიგნი პირველი, §.3 თბილისი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. 2011. გვ. 10.

ბულო ხდება. აქედან იწყება რომაულ სამართალში ელიტის დაღმასვლა, რაც, საბოლოოდ, მოდერნულ სახელმწიფოში ფაქტობრივად მთელი ხელისუფლების დათმობით სრულდება, გარდა სასამართლოსი. ამას გაიუსი ჩვენი წელთაღრიცხვით მე-2 საუკუნეში წერს.

ცნობილია, რომ „ძველ რომში ჩვ.წ.ალ-მდე I-II საუკუნეებში სამართლის ცოდნა საზოგადოების წარჩინებული ფენების - სენატორების, და მხოლოდ მოგვიანებით, მოსამართლეების პრივილეგია იყო“.²⁷ ეს იყო საკრალური ცოდნა, რომელიც მხოლოდ მემკვიდრეობით გადადიოდა. პრინციპი, *communis opinio iuris*, მიუთითებს იმაზე, რომ თავდაპირველად არა მხოლოდ სამართალს აყალიბებს ელიტა, არამედ მის გაგებასაც. გაბატონებული შეხედულება სამართალში ყალიბდება სწორედ მათ მიერ, ვინც ელიტიდან გამოდის. თუმცა თავდაპირველად პლებსი ცდილობს საკუთარ თავში ინტეგრირების გზით ნელ ნელა ჩამოიშოროს პატრიციები და მხოლოდ თავად იქცეს ძალაუფლების ბატონ-პატრონად. თუმცა პატრიციები ვეღარ აკონტროლებენ სამართლის შექმნას, მისი ინტერპრეტაცია კვლავ მათ ხელში რჩება.

მოდერნული სახელმწიფოს ხედვით ხელისუფლების წყარო არის ხალხი და არა სამართალი და სწორედ ამ ხალხს უნდა მიეცეს სოციალური გარემოს ორგანიზების შესაძლებლობა. ცნება ხალხი, თავისთავად, მხოლოდ უმრავლესობას არ მოიზრებს, ამიტომ სამართლის ერთადერთი ფუნქციაა, შეზღუდოს უმრავლესობა და დაიცვას რელატიური უმცირესობის²⁸ ინტერესები. ამის იქით რაც ხდება, ეს უკვე პოლიტიკაა. რაც არ გამორიცხავს მის სტანდარტიზებას თავისთავად და ჩვენ ვართ კიდევ ამ პროცესის მომსწრენი, მაგრამ ეს სტანდარტიზება, ერთი მხრივ, ნაციონალური კონსტიტუციური წესრიგით არის ზღვარდადებული, ხოლო, მეორე მხრივ, არსებობს უნივერსალური შეთანხმება, რომლის მიღმა პოლიტიკას თავისუფლება ეძლევა.

სამართლის ამგვარი გაგება, მას ელიტურ კომპონენტს ანიჭებს და დემოკრატიასთან მის დაპირისპირებას იწვევს. შესაძლოა ეს წინააღმდეგობრივად უღერდეს, რადგან კანონი სახალხო სუვერენიტეტის შედეგია, მაგრამ აქ საუბარია კანონზე, როგორც მოქმედების შეფასების კრიტერიუმზე, რომელიც თავის თავს ზღუდავს და რომელიც სასამართლოს მეშვეობით ინტერპრეტირდება, ეს კი უპირისპირდება პოლიტიკას, როგორც არა სტანდარტიზებულ, არამედ კონკრეტულ ვითარებაში არსებულ ძალთა ბალანსსა და მიზანშეწონილობაზე დაფუძნებული მოქმედების ფორმულას. ხელისუფლების პოლიტიკური აქტი არ ექვემდებარება სასამართლო კონტროლს. მარტივი გამიჯვნა ასეთია: ის, რაც სასამართლოს ხელში გაივლის სამართალია, ხოლო ის, რაც მისგან თავისუფალია პოლიტიკაა. ამ აზრით კონსტიტუციის შექმნა, მისი დაფუძნების ეტაპზე მაინც, პოლიტიკური და არა სამართლებრივი აქტია.

ხელისუფლების დანაწილების კლასიკური თეორიის მიხედვით, ჰორიზონტალურ დონეზე არსებული სამი შტოდან ორი პოლიტიკური ხელისუფლებაა, სადაც წარმომადგენლობით ორგანოს ვერავინ შეეცილება პრიმატში. მესამე, სასამართლო ხელისუფლების შედარებით არაპოლიტიკური შტოა. ეს უკანასკ-

²⁷ გიორგი ხუბუა, სამართლის თეორია, თბილისი, მერიდიანი, 2004, გვ. 136.
²⁸ უმცირესობა არასოდეს არის მყარი. თუნდაც რომ შევთანხმდეთ მყარი იდენტობების არსებობის შესახებ, ამ შემთხვევაშიც კი უმცირესობა ყოველთვის რელატიურია. ერთ და იმავე ადამიანს ერთდროულად რამდენიმე უმცირესობასა და უმრავლესობაში უწევს ყოფნა. ამდენად, არ არსებობს ჯგუფი საერთო და აბსოლუტური სახელით – უმცირესობა. არ არსებობს აბსოლუტური იდენტობა, რომელიც დამოუკიდებლად და სხვა იდენტობებისგან იზოლირებულად განსაზღვრავს ადამიანს. იდენტობა ადამიანში სიტუაციის შესაბამისად ილვიძებს, იმის მიხედვით, რამდენად ეხება მას გარემომცველი სამყარო. ამდენად, როგორც ინდივიდი, ისე ჯგუფი რელატიურად არის უმცირესობა.

ნელი მონტესკიემ გამოყო როგორც ცალკე სუბიექტი. შეიძლება ითქვას, სასამართლო, ყველაზე მეტად, სხვა ორ შტოსთან შედარებით, განსაზღვრულია სამართლით, როგორც შეფასების მასშტაბით. ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს, რომ სასამართლო მხოლოდ სამართლის მეშვეობით მოქმედებს და არც იმას, რომ, როგორც აღმასრულებელი, ისე კანონმდებელი სამართლისგან თავისუფალია, მაგრამ ნადვილად მიუთითებს პოლიტიკა სამართლის წილის მეტ-ნაკლებობაზე ამ ორგანოთა ყოველდღიურ საქმიანობაში.

ციპელიუსი ანაწილებს სამართლისა და პოლიტიკის მოცულობის წილს ხელისუფლებებს შორის, მათ საქმიანობაში. „მართლმსაჯულება არ უნდა გასცეს იმ საზღვრებს, რომელიც კანონის მიზნიდან და მიზანშეწონილობიდან გამომდინარე არის დადგენილი. [...] მხოლოდ კანონმდებელია მოწოდებული, რომ მიიღოს სამართალპოლიტიკური გადაწყვეტილებები და არა სასამართლო“.²⁹ ციპელიუსს ამის მიზეზად ინფორმირებულობისა და დემოკრატიული კონტროლის მექანიზმები მოაქვს³⁰. განსაკუთრებით საყურადღებო ბოლო არგუმენტია. სასამართლო ფაქტობრივად არ ექვემდებარება დემოკრატიულ კონტროლს. კონსტიტუციონალიზმი აღიარებს, რომ თანამდებობაზე განწესებული მოსამართლის ხელმეორედ დანიშვნა არ არის მიზანშეწონილი და, ამდენად, მასზე პოლიტიკური გავლენის მოხდენის ირიბი მექანიზმებიც კი არ არსებობს. ამიტომ ის მკაცრად არის შეზღუდული სტანდარტებით, რათა მათი არსებითი დარღვევის შემთხვევაში სამართლებრივი პროცედურით აგოს პასუხი. პოლიტიკური პასუხისმგებლობის არარსებობა არსებითად გამორიცხავს პოლიტიკური მიხედვლების თავისუფლების მინიჭების შესაძლებლობას. ამ შემთხვევაში ის უკონტროლო ხდება, განსხვავებით საკანონმდებლო ორგანოსგან, რომელიც პერიოდულ არჩევნებზე აგებს პასუხს პოლიტიკურად მიუღებელი სვლებისთვის. ამდენად, სასამართლო პოლიტიკურად თავისუფალ გადაწყვეტილებებს თითქმის ვერ იღებს, და თუ მას რაიმე არე ამისთვის დატოვებული აქვს, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ, როგორც წესი, ხელისუფლების ეს შტო, გარკვეული პოლიტიკური³¹ მიზეზების გამო, ყველაზე ნაკლებად წარმოშობს პირდაპირ საფრთხეს დემოკრატიისთვის.

დაკვირვების შედეგად ნათელი ხდება, რომ სასამართლო სხვა აქტიორებთან შედარებით, ყველაზე მეტად კონსერვატორულია. ხშირად ასე ხდება, ტრადიციულ დემოკრატიებში სასამართლო, როგორც ერთ-ერთი უკანასკნელი პოლიტიკური მოთამაშეებიდან, მას შემდეგ, რაც კონსენსუსი შედგება, გადადგამს ნაბიჯს და სამართლით გააფორმებს იმას, რაც საზოგადოებრივ ცხოვრებაში უკვე თითქმის შეთანხმებულია. გავრცელებული აზრის საპირისპიროდ, განვითარებულ დემოკრატიებში ადამიანის უფლებების დაცვა და განვითარება არსებითად სასამართლოში არ ხდება, ის უბრალოდ ნოტარიუსის როლს ასრულებს და ადასტურებს იმას, რისთვისაც ათეულობით წლების განმავლობაში მიმდინარეობდა ბრძოლა. თუმცა ეს სასამართლოს როლს არ აკნინებს. ეს უმნიშვნელოვანესი ფუნქციაა, რომელიც საკუთარ ფესვებს პლებების და პატრიციების დაპირისპირებაში პოულობს, რომელიც, რაღაც აზრით, გვიანი შუა საუკუნეების შემდეგ შემოტრიალდა. ელიტას ხალხის ძალაუფლების მზარდი პერსპექტივების გათვალისწინებით მოუწია, უარი ეთქვა პოლიტიკაში წამყვან როლზე და მხოლოდ მისი შემაკავებლის ფუნქციას დაეყრდნობა. ამდენად, სასამართლოს და სამართალს, თავისთავად, მოყვება ელიტური ბუნება. აღმასრულებელი ხელისუფლების დათმობის შემდეგ ის რჩება ელიტის ინტერესების გამტარებელ

²⁹ რაინჰოლდ ციპელიუსი, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 63.

³⁰ იქვე.

³¹ მაგალითად, მას არც ჯარი ჰყავს, როგორც აღმასრულებელ ხელისუფლებას და არც ხალხის პირდაპირი ლეგიტიმაცია აქვს, როგორც საკანონმდებლო ხელისუფლებას.

ფაქტობრივად უკანასკნელ ბასტიონად. საფრანგეთის რევოლუციის, თუ შეერთებულ შტატებში კონსტიტუციის შემქმნის პროცესში აშკარა იყო ხელისუფლების ამ შტოსადმი უნდობლობა სწორედ ამ მოტივით. ინგლისში კი ლორდთა პალატა პირდაპირ ახორციელებდა უზენაესი სასამართლოს ფუნქციებს ბოლო დრომდე. მხოლოდ 2005 წლის რეფორმით არსებითად ჩამოშორდა მას უფლებამოსილებები ამ კუთხით. იმის ფონზე, რომ ეს ინსტიტუტი ფაქტობრივად აღარ მონაწილეობდა საკანონმდებლო საქმიანობაში გასული საუკუნის ათიანი წლებიდან, უცნაურია სასამართლო უფლებამოსილებების კიდევ თითქმის ერთი საუკუნით შენარჩუნება. ეს შეიძლება ორი მიზეზით იყოს განპირობებული, პირველი, აღნიშნული უფლებამოსილება დიდ საფრთხეს არ ქმნიდა ძალაუფლების თვალსაზრისით და მეორე, სასამართლო ფუნქცია ლორთა პალატისთვის, როგორც ელიტური ორგანოსთვის უფრო მეტად ავთენტური იყო, ვიდრე საკანონმდებლო. ელიტას აღარ ჰქონდა მთავარი იარაღი, პოლიტიკური მიხედულების თავისუფლება, ხოლო სტანდარტიზებული სამართლით ისე საშიშად აღარ გამოიყურებოდა.

გამოდის, სასამართლო არის ხელისუფლების შტო, რომლის ერთადერთი ფუნქცია პოლიტიკის სამართლის ჩარჩოებში მოქცევაა. სასამართლო იბრძვის პოლიტიკის წინააღმდეგ. ის, როგორც სახალხო სუვერენიტეტის მოთოკვის მექანიზმი, ელიტის დასაყრდენია ხალხის ძალაუფლების წინააღმდეგ. ელიტური კლუბი, რომელიც მუშაობს ფორმულების მეშვეობით, რომელიც იცავს მისივე პოზიციებს მინიმალურად, მაგრამ მაინც შემნარჩუნებელ შეთანხმებას, რომელსაც აქვს მეთოდები, იპოვოს ჭეშმარიტება და რეალობა მასზე დააფუძნოს.

ამგვარი ვითარება კონსტიტუციონალიზმის სასარგებლოდ მუშაობს. როდესაც კონსტიტუციონალიზმს ჩვენ ვყოფთ პოლიტიკურ და სამართლებრივ ნაწილებად, ხოლო მათ მიმართებას ბალანსის ერთ-ერთ გამოხატულებად მივიჩნევთ, ყოველთვის იგულისხმება, რომ სასამართლო არის სამართლის ბასტიონი, რათა დაიცვას ის ნაწილი, სადაც სტანდარტიზება უპრიანია.

ხოლო წმინდა პოლიტიკად რჩება ის ადგილი, სადაც სასამართლოს ფენი აქვს ამოკვეთილი, სადაც მას არ შეუძლია პროგრუსტეს სარეცელით პოლიტიკის სტანდარტიზაცია.

5. მოსამართლეთა თანამდებობაზე განხილვა და პოლიტიკა

ზემოთ წამოჭრილი ჰიპოთეზის მიხედვით, მართლმსაჯულების სისტემაში თანამდებობაზე განწესების პროცედურა და შინაარსი იქნება ის ადგილი, სადაც გაივლის კონფლიქტის ხაზი პოლიტიკასა და სამართალს შორის. წინამდებარე ტექსტში მის მხოლოდ ერთ ასპექტზე, სასამართლო სისტემაზე საუბარი. მთელ კონსტიტუციონალიზმს წითელ ხაზად გასდევს სამართლის ინტეგრალური მცდელობა, საკადრო გადაწყვეტილებებისას შეზღუდოს პოლიტიკა და ის, გადაწყვეტილების მიღების ეს ნაწილი საკუთარ თავში დაიტოვოს. ფაქტობრივად ყველა თანამდებობა ექვემდებარება მოქალაქეობის ცენზს, უფრო და უფრო იზრდება ასაკობრივის წილი და უკვე თითქმის არ არსებობს ქვეყანა, სადაც განათლების და სტაჟის ცენზები არ იყო გათვალისწინებული. სასამართლოს დაკომპლექტების პროცესში ჩნდება რაც შეიძლება მეტი კრიტერიუმი, რომელთაგან უპირველესი თანამდებობაზე დანიშვნამდე იმგვარი შეფასებაა, რომელიც ობიექტურ საფუძვლებს ექვემდებარება.

„მოსამართლეების შერჩევის პროცედურები არის ის წერტილი, სადაც მართლმსაჯულება და პოლიტიკა იკვეთებიან“³² სასამართლო ხელისუფლება არის შტო, რომელში მონაწილეობაც პროფესიულ სპეციალიზაციას მოითხოვს. სადაც სუვერენიტეტი სამართლით იბოჭება და სადაც თავს იყრის ის რაციონალიზაცია, რომელზეც ვებერი ამდენს წერს³³. რაციონალიზების შემოტანა კონსტიტუციური ინსტიტუტების საქმიანობაში მთლიანად სამართლის ნაწილია, ამ დროს პროცესი მთლიანად ფორმულაზე ორიენტირდება, რასაც იურიდიულ სილოგიზმებს უწოდებენ. ეს სილოგიზმები მუშაობენ მარტივი სტრუქტურით „თუ... მაშინ“, „ეს არის...“, „მაშინ... არის“³⁴, რასაც ავტომატიზმამდე დაჰყავს სისტემა და პასუხისმგებლობის წილს გადაწყვეტილების მიღების დროს მინიმუმადე ამცირებს. ეს ლოგიკა, პრინციპში, გამორიცხავს ღირებულებით არჩევანს³⁵. აქ, განსაკუთრებით სასამართლოს დაკომპლექტებისას, თვალსაჩინო ხდება ის წინააღმდეგობები, რომლებიც სამართალსა და პოლიტიკას შორის წარმოიშობა. ის, რაც ჰერბერტ კრიცერიმ აშშ-თან დაკავშირებით თქვა, მსოფლიოს მრავალ იურისდიქციაშია აქტუალური, „ჩვენ ფუნდამენტური წინააღმდეგობა გვაქვს სამართლის როლზე პოლიტიკაში და პოლიტიკის როლზე სამართალში და ეს ცხადი ხდება ჩვენი ამბივალენტური დამოკიდებულებით იმისადმი, თუ რა სახით ვარჩევთ და ვასაქმებთ მოსამართლეებს“³⁶. ამ ამბივალენტობის სანახავად საქართველო კარგი მაგალითია.

ჯერ კიდევ 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ დაიწყო საუბარი სასამართლო რეფორმის პირველ ტალღაზე, რასაც მოჰყვა კიდევ 2013 წლის ცვლილებები. უკვე შარშან ცნობილი გახდა რეფორმის მეორე ტალღის შესახებ, რომელიც, სავარაუდოდ, წელს განხორციელდება. იქამდე კი პარლამენტმა მთელი რიგი ნოვაციები შეიტანა კანონმდებლობაში პრობაციის ვადით დანიშნულ მოსამართლეთა ყოველწლიური შეფასების დასარეგულირებლად.

ამის პარალელურად, იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ მოსამართლეთა დანიშვნის მარეგულირებელი აქტით მოსამართლეთა თანამდებობაზე დანიშვნის ახალი წესი განსაზღვრა, რომელიც დასავლურ რეკომენდაციებს ეყრდნობა და თანამედროვე ტენდენციებზეა დაფუძნებული, ამდენად, მნიშვნელოვან ინფორმაციას შეიცავს.

დაბოლოს, 2014 წლის ბოლოს და 2015 წლის დასაწყისში აქტუალური გახდა უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის თანამდებობა. თებერვლის ბოლოს მოქმედ თავმჯდომარეს ვადა ამოეწურა. გაიმართა დისკუსია იმ კრიტერიუმების შესახებ, რომელსაც უნდა აკმაყოფილებდეს პირი, რომელსაც პრეზიდენტი პარლამენტს წარუდგენს.

³² ანტონინა პერი, სასამართლო დამოუკიდებლობა სასამართლოს ანგარიშვალდებულებასთან მიმართებაში, საკონსტიტუციო სასამართლოებისთვის მოსამართლეთა შერჩევის მოდელების შედარებითი ანალიზი, საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ჟურნალი, №VI, 2013, გვ. 107.

³³ მაქს ვებერი, დასახელებული ნაშრომი.

³⁴ გიორგი ხუბუა, სამართლის თეორია, გამომცემლობა მერანი, 2004, გვ. 194.

³⁵ იგივე. გვ. 118.

³⁶ ციტირებულია ანტონინა პერის დასახელებული ნაშრომიდან, ჰერბერტ კრიცერი, „კანონი უბრალოდ პოლიტიკის გაგრძელებაა სხვადასხვა საშუალებით: ამერიკელ მოსამართლეთა შერჩევა ოცდამეერთე საუკუნეში“ (Kritzer, H. “Law is the mere continuation of politics by different means: American judicial selection in the twenty-first century”), cit., 423.

ამგვარად, სწორედ ახლა, ვითარება იმყოფება იმ წერტილში, როცა სამართლისა და პოლიტიკის დაპირისპირებაში მთავარი სტრატეგიული ოპერაციები თამაშდება. სწორედ აქეთკენ არის მიმართული წინამდებარე ანალიზი და მას შემდეგ, რაც პრინციპების დონეზე ანალიზი მეტ-ნაკლებად დაძლეულია, შესაძლებელია უშუალოდ ქართული კონსტიტუციური სისტემის ანალიზი.

მოსამართლეთა დანიშვნისთვის საჭირო პირობები ქართულ კონსტიტუციონალიზმში ქვეყნის უზენაესი და საერთო სასამართლოების შესახებ ორგანული კანონებით, ასევე იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს აქტებით რეგულირდება. ერთმანეთისგან გამოიყოფა უზენაესი და ქვედა ინსტანციის მოსამართლეების თანამდებობაზე განწესების პროცედურა და კრიტერიუმები, ამ უკანასკნელში არსებობს საერთო და განმასხვავებელი ნიშნები.

5.1. კრიტერიუმები

5.1.1. ყველა ინსტანციისთვის საერთო კრიტერიუმები

ის, რაც საერთოა ყველა მოსამართლისთვის, მოიცავს შემდეგ კონსტიტუციურ ცენზებს³⁷:

- ასაკს, რაც საქართველოში 30 წლით განისაზღვრება;
- უმაღლეს პროფესიულ განათლებას;
- სპეციალობით მუშაობის 5 წლიან სტაჟს.

ამას ემატება ორგანული კანონით განსაზღვრული მოთხოვნები³⁸:

- ქმედუნარიანობა;
- მაგისტრის ან მასთან გათანაბრებული აკადემიური ხარისხი;
- სახელმწიფო ენის ცოდნა;
- ნასამართლეობის არქონა;
- ზოგიერთი დისციპლინური გადაცდომისთვის მოსამართლის თანამდებობიდან გათავისუფლების ფაქტის არარსებობა.

ასევე განსაზღვრულია შეუთავსებლობები და ესენია³⁹:

- ნებისმიერი სხვა თანამდებობა;
- ნებისმიერი სხვა ანაზღაურებადი საქმიანობა, გამონაკლისია მხოლოდ პედაგოგიური სამეცნიერო მოღვაწეობა;
- პოლიტიკური პარტიის წევრობა;
- პოლიტიკურ საქმიანობაში მონაწილეობა.

ეს მოთხოვნებია, რაც საერთო სასამართლოს მოსამართლეებს წარედგინება ინსტანციურობის მიუხედავად. ამის შემდეგ არსებობს გარკვეული დიფერენციაცია.

³⁷ საქართველოს კონსტიტუციის 86-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

³⁸ საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის 34-ე მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტები.

³⁹ საქართველოს კონსტიტუციის 86-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

5.1.2. კრიტერიუმები ქვედა ინსტანციებისთვის

ქვედა ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეები თანამდებობაზე განწესდებიან ორ ეტაპად. პირველად განსაზღვრული სამწლიანი ვადით და ამ ვადის გასვლის შემდეგ უვადოდ. მათ დამატებით მოეთხოვებათ⁴⁰:

- მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო გამოცდის ჩაბარება;
- იუსტიციის უმაღლესი სკოლის სრული სასწავლო კურსის გავლა და იუსტიციის მსმენელთა საკვალიფიკაციო სიაში ყოფნა⁴¹.

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებით, მოსამართლეობის კანდიდატი მოიწვევა სხდომაზე⁴². მოსამართლის თანამდებობაზე დანიშვნის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას მხედველობაში მიიღება:

- რიგითი ნომერი იუსტიციის მსმენელთა საკვალიფიკაციო სიაში⁴³;
- იუსტიციის უმაღლესი სკოლის დამოუკიდებელი საბჭოს შეფასება⁴⁴.

იუსტიციის უმაღლესი საბჭო თავისი გადაწყვეტილებით განსაზღვრავს კონკურსის ჩატარების პირობებსა და მოსამართლეთა შერჩევის კრიტერიუმებს⁴⁵.

სამწლიანი გამოსაცდელი ვადით დანიშვნისას საბჭოს გადაწყვეტილების მიხედვით მოსამართლეობის კანდიდატის შეფასება ხორციელდება ორი ძირითადი კრიტერიუმის – კეთილსინდისიერებისა და კომპეტენტურობის საფუძველზე⁴⁶. პირველ კრიტერიუმს 4 მახასიათებელი აქვს, მეორეს – 6⁴⁷. თითო მახას-

⁴⁰ საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის 34-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁴¹ იგივე, 34-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით: მოსამართლის თანამდებობის დასაკავებლად იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში სწავლისაგან თავისუფლდება [...] ყოფილი მოსამართლე, რომელსაც ჩაბარებული აქვს მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო გამოცდა, განწესებული იყო მოსამართლის თანამდებობაზე უზენაეს სასამართლოში ან რაიონულ (საქალაქო) ანდა სააპელაციო სასამართლოში კონკურსის წესით და აქვს მოსამართლედ მუშაობის არანაკლებ 18 თვის გამოცდილება. პირი, რომელმაც გაიარა იუსტიციის უმაღლესი სკოლის სრული სასწავლო კურსი და შეყვანილ იქნა იუსტიციის მსმენელთა საკვალიფიკაციო სიაში, მოსამართლის თანამდებობის დასაკავებლად თავისუფლდება იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში სწავლისაგან, მიუხედავად იმისა, რა ვადით ეკავა მას მოსამართლის თანამდებობა ან იუსტიციის უმაღლესი სკოლის დამთავრების შემდეგ დაინიშნა თუ არა იგი ამ თანამდებობაზე.

ასევე, საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის 34-ე მუხლის მე-5 პუნქტის მიხედვით: მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო გამოცდის ჩაბარებისაგან თავისუფლდება საქართველოს საერთო სასამართლოების ყოფილი მოსამართლე მოსამართლის უფლებამოსილების შეწყვეტიდან 7 წლის გასვლამდე.

ხოლო, საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის 34-ე მუხლის მე-6 პუნქტის მიხედვით: მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო გამოცდის ჩაბარებისაგან და იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში სწავლისაგან თავისუფლდებიან საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს როგორც მოქმედი, ისე ყოფილი წევრები.

⁴² საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის 35-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

⁴³ იქვე.

⁴⁴ იქვე.

⁴⁵ იქვე.

⁴⁶ მოსამართლეობის კანდიდატების შერჩევის წესის დამტკიცების შესახებ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2014 წლის 24 სექტემბერის №1/86 გადაწყვეტილების მე-8 მუხლის პირველი პუნქტი.

⁴⁷ იგივე, მე-8 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები.

სიათებელი, საერთო ჯამში, შედგება 70-მდე კატეგორიად დაყოფილი ქვეკრიტერიუმების ამომწურავი ჩამონათვალისგან⁴⁸, დაწყებული გულწრფელობით, თავშეკავებულობითა და არაეგოცენტრულობით, დამთავრებული ოჯახური კონფლიქტებითა და საოფისე კულტურით⁴⁹.

ძირითადი კრიტერიუმებით მოსამართლეობის კანდიდატის შეფასებისას ინფორმაცია გროვდება სამი წყაროდან: (1) კანდიდატის მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტაცია, (2) იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ მოძიებული მონაცემები და (3) კანდიდატთან ჩატარებული გასაუბრების შედეგები⁵⁰.

დაახლოებით იგივე კრიტერიუმებს ეყრდნობა საბჭო სამი წლის შემდეგ მოსამართლის შეფასებისას, როცა უნდა განისაზღვროს, დანიშნავს თუ არა მას საპენსიო ასაკამდე. მოსამართლის შეფასების პროცედურის ამოცანა არის ღირსეული, კვალიფიციური და კეთილსინდისიერი მოსამართლის შერჩევა⁵¹, ხოლო კრიტერიუმები კვლავ კეთილსინდისიერება და კომპეტენტურობა⁵². პირველ კრიტერიუმს ხუთ ბლოკად დანაწილებული ათი მახასიათებელი აქვს, მეორეს – შვიდ ბლოკად დანაწილებული ცხრა მახასიათებელი. თითო მახასიათებელი შედგება ქვეკრიტერიუმების, უმეტეს შემთხვევაში არაამომწურავი ჩამონათვალისგან⁵³. შემფასებლის მიერ კეთილსინდისიერების კრიტერიუმი ფასდება სამგვარად: არ აკმაყოფილებს (ექვსიდან ოთხი ასეთი შეფასება ავტომატურად გამორიცხავს უვადო დანიშნვას⁵⁴), აკმაყოფილებს, სრულად აკმაყოფილებს⁵⁵. კომპეტენტურობის კრიტერიუმი 100 ქულიანი სიტემით (ექვსიდან ოთხი 70 ქულაზე დაბალი შეფასება ავტომატურად გამორიცხავს უვადო დანიშნვას⁵⁶), სადაც შვიდ მახასიათებელს საკუთარი წილი აქვს⁵⁷. ამ შეფასების შემდეგ იუსტიციის უმაღლესი საბჭო ატარებს ღია კენჭისყრას და 2/3-ის უმრავლესობით ნიშნავს მოსამართლეს უვადოდ⁵⁸. წინააღმდეგ შემთხვევაში იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს თითოეული წევრი ვალდებულია, წერილობით დაასაბუთოს საკუთარი დადებითი ან უარყოფითი პოზიცია. რაც დაერთვის უარყოფით გადაწყვეტილებას⁵⁹.

5.1.3. უზენაესი სასამართლოს კრიტერიუმები

უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატურებს, თავმჯდომარის ჩათვლით, არ წაეყენებათ იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში სწავლა და მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო გამოცდის ჩაბარების პირობა⁶⁰.

სამაგიეროდ, საქართველოს პრეზიდენტს მოეთხოვება, წარადგინოს ისეთი კანდიდატი, რომლის პროფესიული გამოცდილება უნდა შეეფერებოდეს უზენაესი სასამართლოს წევრის მაღალ სტატუსს⁶¹.

⁴⁸ იგივე, მე-9 მუხლი.

⁴⁹ იქვე.

⁵⁰ იგივე, მე-10 მუხლი.

⁵¹ საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის 36¹ მუხლის პირველი პუნქტი.

⁵² იგივე, 36² მუხლი.

⁵³ იგივე, 36³ მუხლი.

⁵⁴ იგივე, 36⁴ მუხლის მე-13 პუნქტი.

⁵⁵ იგივე, 36⁴ მუხლის მე-7 პუნქტი.

⁵⁶ იგივე, 36⁴ მუხლის მე-13 პუნქტი.

⁵⁷ იგივე, 36⁴ მუხლის მე-7 პუნქტი.

⁵⁸ იგივე, 36⁴ მუხლის მე-20 პუნქტი.

⁵⁹ იქვე.

⁶⁰ იგივე, 34-ე მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტები.

⁶¹ იგივე, 34-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

5.1.4. კრიტერიუმების ანალიზი

ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი კრიტერიუმი ან ობიექტურია თავისი შინაარსით ან სუბიექტურია, მაგრამ შეფასების ინსტრუმენტების გამოყენებით, მისი ობიექტივიზაცია ხდება. ქვედა ინსტანციების სასამართლოების მოსამართლეების დანიშვნის წინა პირობები ფაქტობრივად გამოირიცხავს სუბიექტურ გადაწყვეტილებას. ამას ადასტურებს ქულებზე დამყარებული შეფასების სისტემა და სასამართლოში გასაჩივრების შესაძლებლობა, რაც წმინდა პოლიტიკის შემთხვევაში შეუძლებელია.

რაც შეეხება უზენაესი სასამართლოს სუბიექტურ კრიტერიუმს, ეს ჩანაწერი კი არ ბოჭავს პარლამენტს, პირიქით მის თავისუფლებას აჩვენებს, თავისი განუსაზღვრელობით მიუთითებს რა საკანონმდებლო ორგანოს სუბიექტურობის მაღალ დონეზე, რითაც და ამით პოლიტიკურ პასუხისმგებლობას მაქსიმალურად მაღლა სწევს.

როგორც ზემოთ გამოჩნდა, ინსტანციების მიხედვით, მოსამართლეთა კანდიდატების მიმართ მოთხოვნებში არსებობს როგორც საერთო, ისე განსხვავებული კრიტერიუმები. რაც შეეხება განწყობების პროცედურას, აქ სრულიად განსხვავებული ვითარებაა.

5.2. პროცედურა

5.2.1. ქვედა ინსტანციები – დანიშვნა განსაზღვრული ვადით

დანიშვნის პროცედურა აბსოლუტურად განსხვავებულია ქვედა ინსტანციისა და უზენაეს სასამართლოებში.

უზენაესი სასამართლოს წევრების გარდა ყველა სხვა მოსამართლე კონსტიტუციის მიხედვით⁶², ინიშნება იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ⁶³, სრული შემადგენლობის 2/3-ით, ანუ 10 წევრის თანხმობით⁶⁴. კენჭისყრა ფარულია⁶⁵. ხმის მიცემა ეყრდნობა საბჭოს წევრის მიერ კანდიდატის შეფასებას. მოსამართლეობის კანდიდატის შეფასება იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრების მიერ ხდება გასაუბრების შემდეგ ინდივიდუალურად, კეთილსინდისიერების ან კომპეტენტურობის ძირითადი კრიტერიუმის მიხედვით. ნეგატიური შეფასების შემთხვევაში იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრი უფლებამოსილია, მიიღოს უარყოფითი გადაწყვეტილება⁶⁶.

⁶² საქართველოს კონსტიტუციის 86-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „მოსამართლის უვალო განწყობამდე კანონით შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს მოსამართლის განწყობა განსაზღვრული ვადით, მაგრამ არაუმეტეს 3 წლისა“. ორგანული კანონი საკმაოდ დიდ დროს უთმობს ამ საკითხის განხილვას, თუმცა წინამდებარე კვლევის მიზნებისთვის ამ საკითხს არსებითი მნიშვნელობა არ აქვს, ამიტომ განხილული არ არის.

⁶³ იგივე, 86¹ მუხლის პირველი პუნქტი.

⁶⁴ საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის 50-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

⁶⁵ იქვე.

⁶⁶ მოსამართლეობის კანდიდატების შერჩევის წესის დამტკიცების შესახებ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2014 წლის 24 სექტემბერის №1/86 გადაწყვეტილების 12⁷ მუხლის მე-5 პუნქტი.

5.2.2. ქვედა ინსტანციები – მოსამართლეთა უვადოდ დანიშვნა⁶⁷

მოსამართლის თანამდებობაზე თავდაპირველი განწესებიდან სამი წლის შემდეგ იუსტიციის საბჭოს ისევ მოუწევს მსჯელობას იგივე პირის უვადოდ დანიშვნის შესახებ. რასაც წინ უძღვის ზემოთ აღწერილი შეფასება. თუ შეფასების მინიმალური სტანდარტი დაძლეულია, მაშინ საჭიროა ღია კენჭისყრით საბჭოს 2/3-ის მხარდაჭერა, დანიშვნაზე უარის შემთხვევაში კი – დასაბუთება. გამოსაცდელი ვადის შემდეგ დაწუნებულ მოსამართლეს უფლება აქვს, აღნიშნული გადაწყვეტილება, მართალია, შეზღუდული საფუძვლებით, მაგრამ გაასაჩივროს უზენაესი სასამართლოს საკვალიფიკაციო პალატაში⁶⁸. რომელსაც უფლება აქვს, საქმე ხელახლა განსახილველად დაუბრუნოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს⁶⁹, რომლის ანალოგიური გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ, შესაძლებელია იგივე პროცედურის გამეორება⁷⁰.

5.2.3. ქვედა ინსტანციების დანიშვნის პროცედურის ანალიზი

მოსამართლეები თანამდებობას იკავებენ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მხარდაჭერის შემდეგ. თავად იუსტიციის უმაღლესი საბჭო 15 წევრისგან შედგება, მათგან 9 მოსამართლეა, აქედან 8 ირჩევა მოსამართლეთა თვითმმართველობის ორგანოს მოსამართლეთა კონფერენციის მიერ, ერთი კი უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეა, როგორც ex officio თანამდებობის პირი. დანარჩენი 6-დან ერთს პრეზიდენტი ნიშნავს, ხუთს კი პარლამენტი ირჩევს⁷¹. პარლამენტისთვის არჩევის კვორუმი 2/3-ია, რაც თითქოს აიძულებს უმრავლესობას, რომელიც 100 მანდატს ვერ აკონტროლებს, უმცირესობასთან შეთანხმებაზე წავიდეს, პოლიტიკურად ყველასთვის მისაღები კანდიდატი ეძიოს, მაგრამ ამ შანსს სპობს ჩანაწერი, რომლის მიხედვითაც, თუ პირველ კენჭისყრაზე ვერ მოგროვდა ხმების შესაბამისი რაოდენობა, განმეორებით კენჭისყრაზე უკვე შესაძლებელია აბსოლუტური უმრავლესობით დაინიშნოს ხუთიდან მაქსიმუმ ოთხი წევრი⁷². ამგვარად, პოლიტიკურ კონსენსუსზე ორიენტირებულად ჩაფიქრებული სისტემა შეთანხმების გზაზე პირველი დაბრკოლების შემდეგ უმრავლესობის ძალაუფლებაზე ორიენტირებულ სისტემად იქცევა, რაც საერთო კანდიდატურებზე შეჯერების ენთუზიზმს აფერძნობს. მაღალი შანსია, მინიმუმ 4 წევრი კონკრეტული პოლიტიკური ჯგუფის ინტერესს გამოხატავდეს. ამდენად, იგულისხმება, რომ 8 მიუკერძოებელი მოსამართლე, ხელისუფლების შტოებს შორის პოლიტიკური შეთანხმების შედეგად არჩეული თავმჯდომარე, პრეზიდენტის ინტერესების შესაბამისად დანიშნული, 4 პოლიტიკური პარტიის ინტერესების გამომხატველი და ერთი პოლიტიკური კონსენსუსით არჩეული წევრი განაწესებს ქვედა ინსტანციის მოსამართლეებს. ძნელი წარმოსადგენი არ არის, როგორი მრავალმხრივი პოლიტიკური პროცესი მიმდინარეობს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში, როდესაც საქმე მოსამართლის დანიშვნას ეხება. სწორედ ამის განეიტრალებას ცდილობს შეფასებით კრიტერიუმებზე დამყარებული დანიშვნის სისტემა. ამას შესაძლოა ორი მხარე გააჩნდეს. პირველი პოლიტიკურ პროცესში აღნიშნული ბალანსის შემოტანაა, ოღონდ ბალანსი შემოდის არა პოლიტიკურ ძალებს შორის (ის თავად დაკომპლექტების წესსა და კვორუმშია გარანტირებული), არამედ ამ ძალების მოქმედების საფუძვლად არსებულ სამართლებრივ და

⁶⁷ მართალია, შეფასების ეს სისტემა, როგორც პრინციპულად ისე ტექნიკურად არსებით კრიტიკას იმსახურებს, მაგრამ წინამდებარე სტატიის მიზანი მისი შეფასება არ არის.
⁶⁸ საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის 36⁵ მუხლი.
⁶⁹ იგივე, 36⁶ მუხლი.
⁷⁰ იგივე, 36⁷ მუხლი.
⁷¹ იგივე, 47-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.
⁷² იგივე, 47-ე მუხლის მე-7 პუნქტი.

პოლიტიკურ მოტივებს შორის. მეორეა თავად პოლიტიკური ბალანსის მიზანმიმართულება. შეფასებითი კრიტერიუმების შემოტანით პოლიტიკური კონსენსუსი მიემართება არა კონკრეტულ კანდიდატს, ხელისუფლების შესაბამისი შტოების წარმომადგენლები ადასტურებენ არა იმას, რამდენად მისაღებია კანდიდატი თავისთავად, არამედ იმას, რამდენად შეესაბამება კანდიდატი კრიტერიუმებს. კონსენსუსი დგება არა პირზე, არამედ კრიტერიუმებთან მის შესაბამისობაზე, ეს კი არსებითად სხვადასხვაა (ფაქტობრივად იგივე ვითარებაა მოსამართლეთა უვადო დანიშვნის შემთხვევაში).

5.2.4. უზენაესი სასამართლო

კონსტიტუციის მიხედვით, განსხვავებული წესია დადგენილი უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეების, მათ შორის თავმჯდომარის თანამდებობაზე განწესებისთვის⁷³. უზენაესი სასამართლოს წევრებს ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოს სახელმწიფოს მეთაური წარუდგეს⁷⁴. მნიშვნელოვანია, რომ კანონით მოქმედ თავმჯდომარეს უფლება აქვს, პრეზიდენტს წარუდგინოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლედ ასარჩევი კანდიდატურა⁷⁵, თუმცა ამას რაიმე მხოლოდ ძალა არ აქვს.

უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა თანამდებობაზე განწესების ანალიზისთვის მნიშვნელოვანია პროცედურის დეტალური განხილვა:

თავდაპირველად კანდიდატურების განხილვა შესაბამის კომიტეტში ხდება⁷⁶. კომიტეტი განიხილავს კანდიდატურებთან დაკავშირებულ ინფორმაციას⁷⁷. ეს ინფორმაცია მინიმუმ უნდა მოიცავდეს ცნობებს ბიოგრაფიის, შრომითი გამოცდილებისა და პროფესიული ცოდნის შესახებ⁷⁸. მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე, კომიტეტი შეიმუშავებს დასკვნას არჩევის თანხმობის მიცემის შესახებ⁷⁹. დასკვნა მიიღება ფარული კენჭისყრით, დამსწრეთა უმრავლესობით⁸⁰, რომელიც წარედგინება ბიუროს. ეს უკანასკნელი კი მას აწვდის პრეზიდენტსა და პარლამენტს⁸¹, რის შემდეგაც ბიურო კანდიდატურას გაიტანს პლენარულ სესიაზე⁸². თუ ერთდროულად რამდენიმე ადგილია დასაკავებელი, პარლამენტი ცალ-ცალკე ატა-

⁷³ საქართველოს პარლამენტის 217-ე მუხლის მე-4 პუნქტი რეგლამენტის თავმჯდომარესთან დაკავშირებით ორ თავისებურებას აწესებს:

1. ჩანს, რომ პრეზიდენტს შეუძლია არა ერთი, არამედ რამდენიმე კანდიდატურა წარადგინოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის თანამდებობაზე;
2. ერთი და იმავე პირის კანდიდატად წარდგენის ლიმიტი მხოლოდ ერთია.

⁷⁴ საქართველოს კონსტიტუციის 90-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁷⁵ საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁷⁶ საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის 217-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁷⁷ საგულისხმოა, რომ პარლამენტის რეგლამენტის 46-ე მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით ერთი და იმავე პროცედურით ხდება როგორც მთავრობისთვის ნდობის გამოცხადების, ასევე სხვადასხვა თანამდებობის პირების, მათ შორის უზენაესი სასამართლოს წევრების კანდიდატურების განხილვა. ეს კიდევ ერთხელ მიუთითებს იმაზე, რომ აღნიშნული პროცესი წმინდა პოლიტიკური ხასიათისაა, ისეთივე ფართო მიხედულების საშუალებას იძლევა, როგორც მთავრობის აბსოლუტურად პოლიტიკური დანიშვნა. მართლაც, რა უნდა იყოს მთავრობისთვის ნდობის გამოცხადებაზე უფრო დიდი პოლიტიკური აქტი პარლამენტის მხრიდან.

⁷⁸ საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის 46-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

⁷⁹ „არჩევის თანხმობის შესახებ დასკვნა“ გულისხმობს როგორც დადებით ასევე უარყოფით დასკვნას, რაც არ აფერხებს კანდიდატების პლენარულ სესიაზე დამტკიცებას.

⁸⁰ საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის 46-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁸¹ იგივე, 46-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

⁸² იგივე, 217-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

რებს კენჭისყრას ყველა ვაკანტურ თანამდებობაზე⁸³. არჩევითვის საჭიროა აბსოლუტური უმრავლესობა. თანამდებობის დაკავების ვადა კი 10 წელია⁸⁴.

ერთი და იმავე კანდიდატის წარდგენა უზენაესი სასამართლოს წევრის კანდიდატურაზე შესაძლებელია მხოლოდ ორჯერ⁸⁵. გამონაკლისია სასამართლოს თავმჯდომარე, სადაც ერთხელ დაწუნებულ პირს პრეზიდენტი მეორედ ვერ წარადგენს⁸⁶.

არჩევის წესში კარგად ჩანს კონსტიტუციურ ინსტიტუტებს შორის მიმართება და პოლიტიკური პროცესი, რომელიც თამაშდება. „ის, თუ როგორ ხდება მოსამართლეთა სამუშაოდ აყვანა, არ არის მხოლოდ ადმინისტრაციული მოცემულობა, რომელიც ზეგავლენას ახდენს მხოლოდ სასამართლოს სოციალურ და პროფესიულ შემადგენლობაზე, იგი ასევე ის ელემენტია, რომელიც მოქმედებს იმ ურთიერთობებზეც, რომლებსაც სასამართლო სისტემა ამყარებს სხვა პოლიტიკურ მოთამაშებებთან, უპირველეს ყოვლისა, ხალხთან და პოლიტიკურ ინსტიტუტებთან“⁸⁷. უზენაესი სასამართლოს დაკომპლექტება არის საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების მექანიზმი, ფაქტობრივად პოლიტიკური თვალსაზრისით თავის ნებაზე მიშვებული სასამართლო ხელისუფლების დასაბალანსებლად. ხელისუფლების ამ ორ შტოს თითქმის არავითარი ქმედითი მექანიზმი არ გააჩნია შეკავებისა და გაწონასწორების სისტემაში სასამართლოს წინააღმდეგ. თანამდებობაზე განწესება არის იმ იშვითთაგანი, რაც ხელისუფლების პოლიტიკურ ნაწილებს შესაძლებლობას აძლევს, პოლიტიკური ბერკეტები შემოიტანოს ძალთა ბალანსის საქმეში. სწორედ ამაზე მიუთითებს ქართული მექანიზმი, როცა პრეზიდენტს არაფერი ბოჭავს კანდიდატურის შერჩევაში, გარდა რამდენიმე ცენზისა, მართალია, საკომიტეტო განხილვისას გარკვეული ინფორმაციის განხილვა ხდება, მაგრამ ამას მხოლოდ პოლიტიკური დებატებისთვის აქვს მნიშვნელობა, ბოლოს ყველაფერი მაინც იმის მიხედვით წყდება, რამდენად არის პოლიტიკურად მისაღები ესა თუ ის კანდიდატი.

5.2.5. საკანონმდებლო დისკრეციის კონსტიტუციური ფარგლები

თუ კონსტიტუცია მოსამართლის თანამდებობაზე განწესებას ღიად არ ტოვებს და არეგულირებს, ეს უკვე მიუთითებს ამ პროცესის მაღალ პოლიტიკურ მნიშვნელობაზე, რომელიც არა რომელიმე უმრავლესობის გემოვნების მიხედვით შედგენილი კანონის, არამედ საზოგადოებრივი კონსენსუსის გამომხატველი დოკუმენტის, კონსტიტუციის, ყურადღების ცენტრშია მოქცეული. საქართველოს კონსტიტუციის მე-5 თავში, რომელიც სასამართლო ხელისუფლებას ეძღვნება, არის ერთი საინტერესო დეტალი. ის უზენაესი და ქვედა ინსტანციის სასამართლოების მოსამართლეების მიერ თანამდებობების დაკავების წესის განსაზღვრისას საკანონმდებლო ორგანოსთვის დისკრეციაში იმდენად უმნიშვნელო განსხვავებას ადგენს, ადვილი შესაძლებელია, ყურადღების მიღმაც კი დარჩეს. მაგრამ კონსტიტუციის თითოეულ სიტყვას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მისი ინტერპრეტირებისთვის.

⁸³ იგივე, 217-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

⁸⁴ საქართველოს კონსტიტუციის 90-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁸⁵ საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

⁸⁶ საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის 217-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

⁸⁷ ანტონინა პერი, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 87-88.

როდესაც უზენაესი კანონი საერთო სასამართლოების პირველ და მეორე ინსტანციის მოსამართლეებზე საუბრობს, ის ორგანულ კანონს ავალეს, განსაზღვროს მოსამართლეთა (1) შერჩევის, (2) დანიშვნისა და (3) თანამდებობიდან გათავისუფლების წესი⁸⁸.

ამას კონსტიტუცია იმავე პუნქტში მოსამართლეთა უვადო განწესებისა და სამწლიანი პრობაციის დადგენის შემდეგ არეგულირებს, სადაც, ცხადია, საუბარი შეეხება ქვედა ინსტანციის სასამართლოებს. ეს არის 86-ე მუხლის მე-2 პუნქტი. ამ მუხლში პირველი (ცენზები) და მესამე (თანამდებობრივი შეუთავსებლობა) პუნქტები შეეხება მთლიანად საერთო სასამართლო სისტემას სამივე ინსტანციის ჩათვლით, ხოლო მეორე ყველას, უზენაესი სასამართლოს გარდა. ამას ისიც ადასტურებს, რომ ქვემოთ განხილული ნორმის მსგავსად (90-ე მუხლის მე-3 პუნქტი), ეს ნორმაც ეხება თანამდებობიდან გათავისუფლების წესის ორგანული კანონით განსაზღვრას, ხოლო ერთი და იმავე წესის ორი დებულებით დადგენის აუცილებლობა არ არსებობს ერთ ნორმატიულ აქტში. მით უმეტეს, მის ერთ თავში.

ამგვარად, კონსტიტუცია პირველი და მეორე ინსტანციების შემთხვევაში ორგანული კანონისგან მოითხოვს დაარეგულიროს:

- მოსამართლეთა შერჩევა, რაც მოსამართლეობის კანდიდატისთვის წაყენებული კრიტერიუმების დადგენას ნიშნავს;
- მოსამართლეთა დანიშვნა, რაც კანდიდატთაგან ერთ-ერთი მოსამართლის თანამდებობაზე განწესებას გულისხმობს;
- თანამდებობიდან გათავისუფლება, რაც მოსამართლის გადაყენების შესაბამისი პირობების განსაზღვრას მოიცავს.

საქართველოს კონსტიტუციაში არსებობს 90-ე მუხლი, რომელიც ექსკლუზიურად უზენაეს სასამართლოს შეეხება, სადაც მითითებულია შემდეგი რამ, უზენაესი სასამართლოს წევრთა უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის წესი განისაზღვრება ორგანული კანონით, ხოლო იქამდე საუბარია იმაზე, რომ იგივე ნორმატიულმა აქტმა უნდა დაარეგულიროს უზენაესი სასამართლოს უფლებამოსილება, ორგანიზაცია და საქმიანობა⁸⁹.

ზემოაღნიშნული სამი საკითხიდან კონსტიტუცია მხოლოდ ბოლოს, თანამდებობიდან გადაყენების საკითხის მოწესრიგებას ანდობს პარლამენტს უზენაესი სასამართლოს წევრის შემთხვევაში. პირველი ორისთვის კი საკუთარ ტექსტშივე არსებულ რეგულირებებს საკმარისად მიიჩნევს. ეს ნიშნავს, რომ უმჯობესია საკანონმდებლო ორგანომ არ დაადგინოს იმგვარი რეგულირება, რომელიც შეეხება უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის შერჩევა-დანიშვნის წესს. ამას რამდენიმე მიზეზი აქვს.

პირველი, ეს კონსტიტუციის განზრახულობიდან გადახვევის დაუშვებლობაა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ეს ხელისუფლების ორ შტოს შორის ზემოქმედების მექანიზმებს ეხება. განსახილველი საკითხი კი საქართველოს პრეზიდენტის, პარლამენტისა და სასამართლო ხელისუფლებას შორის შეკავებისა და

⁸⁸ საქართველოს კონსტიტუციის 86-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁸⁹ საქართველოს კონსტიტუციის 90-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

გაწონასწორების უმთავრეს თემას, უზენაესი სასამართლოს კომპლექტაციას უკავშირდება. ამგვარად საკანონმდებლო ორგანო პრეზიდენტს ვერ დაუდგენს იმაზე მეტ კრიტერიუმს, ვიდრე ეს კონსტიტუციიდან გამომდინარეობს.

მეორე, იმ უმცირესობის ინტერესებია, რომლებიც ამგვარ თვითშეზღუდვას ეწინააღმდეგებიან. იმაზე მეტი კრიტერიუმის დადგენა უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატებისთვის, ვიდრე ეს კონსტიტუციით არის განსაზღვრული, პარლამენტარებს უვიწროებს დისკრეციული გადაწყვეტილების მიღების არეს და ზღუდავს მათ მანდატს, განსხვავებით პრეზიდენტისგან, რომელიც თვითშეზღუდვით მხოლოდ საკუთარ თავზე ახდენს გავლენას.

ხოლო მესამე, ადამიანის უფლებებია, იმათი უფლებები, ვისაც მოსამართლის თანამდებობის დაკავება სურს. უფლების შეზღუდვის კრიტერიუმებს, მათ შორის საქართველოს კონსტიტუციის 29-ე მუხლით დაცულ სახელმწიფო თანამდებობის დაკავების უფლების შეზღუდვის კრიტერიუმებს უზენაესი კანონივე განსაზღვრავს. ამგვარად, შესაძლებელია მხოლოდ ისეთი პირობების შემოტანა, რომლებიც თავად კონსტიტუციიდან გამომდინარეობს. მაგალითად, როგორც არის სახელმწიფო ენის ცოდნის პირობა, რომელიც, მართალია, პირდაპირ კონსტიტუციაში არ არის მითითებული, მაგრამ გამომდინარეობს როგორც მე-8 მუხლიდან, რომლითაც განსაზღვრულია სახელმწიფო ენა, ისე 85-ე მუხლის მე-2 პუნქტიდან, სადაც წერია, რომ სამართალწარმოება ხორციელდება სახელმწიფო ენაზე. თუმცა კრიტერიუმების შემოტანის დასაშვებობის დადგენის პროცესის მხოლოდ ადამიანის უფლებების სამართლით გათვალისწინებული პროპორციულობის ტესტზე დაყვანა არასწორი იქნებოდა, რადგან აქ მონაწილეობს კონსტიტუციაში ძალაუფლების ადეკვატური ბალანსის პრინციპი, როგორც ხელისუფლების შტოებს, ისე სამართალსა და პოლიტიკას შორის.

მართალია, კონსტიტუციით არ არის გათვალისწინებული, მაგრამ როგორც ზემოთ აღინიშნა, ორგანული კანონი ითვალისწინებს, რომ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის პროფესიული გამოცდილება უნდა შეეფერებოდეს მისსავე მაღალ სტატუსს. რამდენად შეესაბამება ეს რეგულაცია კონსტიტუციას? პასუხი დადებითია, რადგან ორგანული კანონი არ ითვალისწინებს ობიექტური შეფასების კრიტერიუმებს, რომელზე დაყრდნობითაც დეპუტატებმა უნდა შეუფარდონ კონკრეტულ კანდიდატს აღნიშნული მოთხოვნები. ის არ ზღუდავს პოლიტიკას, მას მხოლოდ მიმართულებას აძლევს, რომლიდანაც გადახვევის შემთხვევას სამართლებრივი შედეგები არ მოჰყვება. არც კანონში და არც კონსტიტუციაში არაფერია ნათქვამი კანდიდატის მიუკერძოებლობის შესახებ, მაგრამ არსებობს ირიბი ჩანაწერი, რომელიც მას პოლიტიკურ აქტივობას უკრძალავს თანამდებობაზე ყოფნის დროს, რაც მინიშნებაა ხალხის რჩეულთათვის, რომ გამოიკვლიონ კანდიდატის არა მხოლოდ მოცემულ მომენტში არსებული, არამედ ზოგადი პოლიტიკური კავშირები და ამით განსაზღვრულობა, ისევე, როგორც მათ უნდა შეისწავლონ არა მხოლოდ კონსტიტუციით აწმყოში აკრძალული შეუთავსებელი საქმიანობა, არამედ სხვა საქმიანი კონტაქტები, კავშირები სამართალდამცავ სისტემასთან და ა.შ. მაგრამ აქ მთავარი ერთი რამაა, არც ერთი ზემოთ ჩამოთვლილი კრიტერიუმი არ არის აბსოლუტური, მათ მხოლოდ ფაკულტატური მნიშვნელობა ენიჭებათ და შესაძლოა მათი უგულებელყოფა.

5.2.6. წინადადებები უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის არჩევასთან დაკავშირებით

„არასწორია საუბარი იმის თაობაზე, რომ უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეობის კანდიდატს პოლიტიკური წარსული არ უნდა ჰქონდეს“⁹⁰. იუსტიციის მინისტრმა თეა წულუკიანიმა ეს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის კანდიდატებზე კომენტარისას განაცხადა. მისი მომდევნო სიტყვებიდან ჩანს, რომ გულისხმობდა არა რომელიმე პოლიტიკური გუნდის წევრს, არამედ კანდიდატის საჯარო პოლიტიკაში მონაწილეობას⁹¹.

იუსტიციის მინისტრის სიტყვები კოალიცია „დამოუკიდებელი და გამჭვირვალე მართლმსაჯულების“⁹² მიერ გამოქვეყნებულ ოფიციალურ განცხადებას მოჰყვა, რომელმაც წამოაყენა საკუთარი ხედვა უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის არჩევის პროცესის შესახებ⁹³. ყველაფერი კი იმით დაიწყო, რომ პრეზიდენტმა დაინტერესებულ მხარეებს მასთან კონსულტაციებისკენ მოუწოდა, რათა შერჩეულიყო „საუკეთესო კანდიდატი“⁹⁴. პარლამენტის თავმჯდომარის პოზიცია ასეთი იყო: „გჭირდება ძალიან ნორმალური, ძალიან პატიოსანი, ძალიან პროფესიონალი ადამიანი“⁹⁵.

კოალიციის მიერ გამოქვეყნებულ წერილობით დოკუმენტში რამდენიმე პირობაა წამოყენებული:

- კრიტერიუმების ტრანსფარენტულობა;
„წარდგინდ კანდიდატურასთან დაკავშირებით პარლამენტის ფრაქციათა და ცალკეულ დეპუტატთა პოზიციები განმარტებული იქნას საზოგადოებისთვის“. ცნობილია ასევე, რა მიიღება არგუმენტებად და არის „მხოლოდ ნომინირებული კანდიდატის პროფესიული თვისებები“.
- პროცედურის ტრანსფარენტულობა;
რაც, მათ შორის, ერთი მხრივ, პრეზიდენტის მიერ მიუკერძოებელი ექსპერტული წრეების ჩართულობას გულისხმობს, ხოლო, მეორე მხრივ, ნეიტრალურ პროცესს, რომელიც თავისუფალია პოლიტიკური ჯგუფების გავლენისგან.

⁹⁰ თეა წულუკიანი – არასწორია საუბარი იმაზე, რომ უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეობის კანდიდატს პოლიტიკური წარსული არ უნდა ჰქონდეს. <http://interpressnews.ge/ge/samartali/313239-thea-tsulukiani-arastsoria-saubari-imaze-rom-uzenaesi-sasamarthlos-thavmjdomareobis-kandidats-poliitkuri-tsarsuli-ar-unda-hqondes.html>; ბოლოს შემოწმებულია: 18.01.15.

⁹¹ „თუ გვინდა ისეთი ადამიანი, რომელიც საერთოდ არ ყოფილა პოლიტიკურ პროცესთან გაკარებული, ასეთს უმრავლესობა არ მისცემს ხმას, რადგან მას უნდა იცნობდეს. უმრავლესობა არ იცნობს მას, ვინც არასდროს ყოფილა თანამდებობაზე, საზოგადოებრივ სექტორში და პოლიტიკურ პროცესთან კავშირში“. იქვე.

⁹² 2011 წლის 29 აპრილს ჩამოყალიბებული კოალიცია დამოუკიდებელ და გამჭვირვალე მართლმსაჯულებისთვის შედგება 30-ზე მეტი არასამთავრობო ორგანიზაციისგან. კოალიციის შექმნის მიზანია მიმდინარე სასამართლოს რეფორმების მონიტორინგისა და დამოუკიდებელი და გამჭვირვალე სასამართლოსთვის ადვოკატირების პროცესში პროფესიული იურიდიული ასოციაციების, იურიდიული უფლებების სფეროში მოღვაწე არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ბიზნეს და პროფესიული ასოციაციების ძალისხმევის გაერთიანება.

⁹³ კოალიციის განცხადება უზენაესი სასამართლოს ახალი თავმჯდომარის შერჩევასთან დაკავშირებით. <http://bit.ly/1G68H0v> ბოლოს შემოწმებულია: 18.01.15.

⁹⁴ პრეზიდენტმა მზადაა, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეობის კანდიდატი კონსულტაციების გზით შეირჩეს. <http://www.epn.ge/?id=432>. ბოლოს შემოწმებულია: 18.01.15.

⁹⁵ დავით უსუფაშვილი – უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის სახით მართლმსაჯულების დირექტორი არ უნდა იყოს მოძებნილი. <http://www.interpressnews.ge/ge/politika/313238-davith-usufashvili-uzenaesi-sasamarthlos-thavmjdomari-s-sakhith-marthlmsajulebis-direqtori-ar-unda-iyos-modzebnili.html>. ბოლოს შემოწმებულია: 18.01.15.

ეს განცხადება ეჭვს არ იწვევს, რომ სამართლის მოტივებით არის ნაკარნახევი. ეს გამოიხატება დაფიქსირებული პოზიციის დასაბუთების მოთხოვნაში, შერჩევის ერთადერთ კრიტერიუმად პროფესიული თვისებების წამოყენებაში, პარტიული ინტერესების გადმორიცხვაში (ამ ხედვის მიხედვით, სავარაუდოდ, არ მიიღება არგუმენტები კანდიდატის იდეოლოგიასთან დაკავშირებით). პროცედურაში პრეზიდენტისთვის მიუკერძოებელ პირებთან კონსულტაციის მოთხოვნაც პოლიტიკური ინტერესების უგულვებელყოფასა და პროფესიული კომპონენტის გაძლიერებას ემსახურება. ეს ხედვა პარლამენტზეც ვრცელდებოდა თავისი მიზნით.

კიდევ ერთი შეთავაზება, რომელიც კოალიციამ უკვე პრეზიდენტთან შეხვედრისას წამოაყენა, არის დროებითი მრჩეველთა საბჭო, რომელიც თავდაპირველად იმ კრიტერიუმებს ჩამოაყალიბებს, რასაც უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე უნდა აკმაყოფილებდეს. შემდეგ კი კანდიდატურებზე იმსჯელებს⁹⁶. მართალია, მრჩეველთა საბჭოს გადაწყვეტილება სავალდებულო არ იქნება პრეზიდენტისთვის სამართლებრივი თვალსაზრისით, მაგრამ პოლიტიკურად ის ვერსად წაუვა მის მიერვე ამ მიზნით შექმნილი ორგანოს დასკვნას. ეს გზა პოლიტიკის შეზღუდვაზე გადის, მაგრამ ჯერ კიდევ არ ნიშნავს, იმას, რომ ბალანსი სამართლის სასარგებლოდ არის დარღვეული. მნიშვნელოვანია, რას დაისახავს მიზნად საბჭო, მინიმალური სტანდარტის დადგენას, რომელიც ყველაზე უღირს კანდიდატურებს გამორიცხავს, თუ იდეალური კანდიდატურის ძებნას, რომელზეც აბსოლუტურ ხელდასხმას მოახდენს.

ამის საპირისპიროდ შედარებით ნათელია კოალიციის დამოკიდებულება პარლამენტის მიმართ. თავისთავად, არაფერია განსაკუთრებული, დეპუტატს მოსთხოვო საკუთარი გადაწყვეტილების ამომრჩევლისთვის განმარტება. ეს პოლიტიკური ანგარიშვალდებულების ბუნებრივი და აუცილებელი ნაწილია. მაგრამ ამ განცხადებაში ყურადღებას იქცევს დასაბუთებისთვის გამოსადეგი გარემოებების შემოსაზღვრა და პროფესიული თვისებების აბსოლუტიზაცია. ეს პოზიცია აღძრავს ქვემდგომი სასამართლოების დაკომპლექტების პოლიტიკური პროცესებიდან მეტად დისტანცირებული განწყობის აღუზიებს. ფაქტობრივად პარლამენტისგან მოთხოვნილია სასამართლოს დარი, ობიექტურ კრიტერიუმებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილება, რომელიც მისაღები იქნება სამართლისთვის. იმთავითვე გამორიცხულია პოლიტიკური პროცესი, რაც ასეთი არსებითია უზენაესი სასამართლოს შემთხვევაში. მართალია, ის ყველაზე ნაკლებ პოლიტიზირებული კონსტიტუციური ინსტიტუტია, მაგრამ შეცდომა იქნება მისი პოლიტიკური მნიშვნელობისგან დაცლილ ორგანოდ წარმოდგენა, მისი დაკომპლექტების პროცესში ხელისუფლების სხვა შტოების პოლიტიკური ინტერესებიდან განძარცვა. კანდიდატის მიმართ უნდა არსებობდეს ნდობა, მაგრამ ეს ნდობა პოლიტიკურ პროცესში პოლიტიკურ შეთანხმებას უნდა მოჰქონდეს და არა კრიტერიუმების მათემატიკურ შეფარდებას.

ესეც არ იყოს, ამ თვალსაზრისით შერჩევაც ვერ გამოდგება პოლიტიკის გამოსარიცხად. მაგალითად, იტალიის საკონსტიტუციო სასამართლოში, სადაც შერჩევისას პოლიტიკა მინიმუმამდე, ყოველ შემთხვევაში ოფიციალური შეხედულებით, არის დაყვანილი⁹⁷, მოსამართლეთა 10/15-ს პოლიტიკური ან ადმინისტრაციული წარსული აქვს: 66.7% (2/3)⁹⁸.

⁹⁶ შეიქმნება თუ არა დროებითი მრჩეველთა საბჭო უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეობის კანდიდატის შესარჩევად? <http://rustavi2.com/ka/news/7524>. ბოლოს შემოწმებულია: 18.01.15.

⁹⁷ ანტონინა პერი, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 102.

⁹⁸ ანტონინა პერი, იგივე, გვ.95.

ამგვარად, იუსტიციის მინისტრის კომენტარი თუ განივრცობა, შეიძლება ითქვას, იმისათვის, რომ სასამართლოს თავმჯდომარემ პოლიტიკური თუ სხვა ტიპის გავლენებისგან თავი დაიკავას, ის თავად უნდა იყოს გავლენიანი პოლიტიკური ფიგურა⁹⁹. საუბარია პოლიტიკურ ფიგურაზე, რომელიც შეიძლება იყოს სიმბოლური გარანტი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოსი. მან სანდოობა თავისი პოლიტიკური პოზიციონირებით უნდა მოიპოვოს და არა მექანიკური კრიტერიუმების დაკმაყოფილებით.

6. სასამართლოს დაკომპლექტების კონსენსუალური გზა

კარლ შმიტი თავის ტექსტში კონსტიტუციური სამართალი (Verfassungslehre) საუბრობს სასამართლოს დაკომპლექტების წესზე. ის განიხილავს ორ შემთხვევას, ერთი არის პარიტეტული დაკომპლექტება, სადაც მოდავე მხარეები კვოტირებულად და თანაბრად ნიშნავენ საკუთარ წევრებს. შმიტი ამბობს, რომ „მხარეთა მსგავსი პარიტეტული წარმომადგენლობის დროს გადაწყვეტილების მიღება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც რომელიმე წევრი არ შეასრულებს მომრიგებელ ორგანოში მისი დანიშნის პირობებს“.¹⁰⁰ ეს პროცედურა უვარგისია, რადგან თავის თავშივე მოიპოვებს ხელის გადაწევის ტაქტიკას და სასამართლოს წევრებს პირდაპირი ზეწოლისთვის გაწირავს.

მეორე ეს არის შემთხვევა, როდესაც ორგანოს წევრები არ არიან დამოკიდებული დაკომპლექტებლებზე. „თუ მომრიგებელი ინსტანციის ჩამოყალიბების მექანიზმი ისეთია, რომ მასში წარმოდგენილი წევრები არ არიან დამოკიდებული მხარეთა ინტერესებზე, ასეთი ორგანო თვითონვე იქნება სუვერენული და, მაშასადამე, არა სასამართლო, არამედ არსებული და, შესაბამისად, მხოლოდ თვითშენარჩუნებაზე მბრუნველი პოლიტიკური ხელისუფლება“.¹⁰¹ ზუსტად ეს შეესაბამება კრიტერიუმების შეფასებაზე დამყარებულ დანიშვნას. ამ შემთხვევაში არავითარი პერსონალური მიმართება პრინციპში არ ხდება. ფასდება კანდიდატი ფურცელზე და არა კანდიდატი თავისთავად. სწორედ ამიტომ, ეს უკანასკნელი წარმოშობს თავისთავად ხელისუფლებას თავისთავადი ინტერესებით, რომელიც ეჯახება მოდავეთა ინტერესებს და როგორც შმიტი ამბობს, „პოლიტიკური კონფლიქტის გადაჭრა ამ სახით შეუძლებელია, რაც უნდა ჭკვიანი და გონიერი ადამიანები მონაწილეობდნენ დავის მოწესრიგების პროცესში“¹⁰². ამის მიზეზი სწორედ დაკომპლექტების წესია, რომელიც დაფუძნებულია არა კონსენსუსზე და, ამდენად, ინტეგრაციაზე, არამედ დისტანცირებაზე და ამდენად, გამოყოფაზე.

კონსენსუსზე ორიენტირებული არჩევის წესი გაცილებით უფრო მოსახერხებელია, ამ შემთხვევაში ორგანოს ფუნქციონირება მორიგეობაზე ორიენტირებული, პრობლემების გადაჭრაზე. იგი საკუთარ თავს ხედავს პროცესში და არა პროცესს მიღმა.

⁹⁹ აქ არ არის საუბარი პარტიული პოლიტიკით დაკავებულ პირზე, არამედ საჯარო პოლიტიკაში აქტიურად ჩართულ პირზე, რომლის შესახებაც საზოგადოებისთვის ცნობილია, რომლის წარსული მოქმედებები, იდეოლოგია და მისწრაფებები არ წარმოადგენს გამოცანას.

¹⁰⁰ გიორგი ხუბუა, ფედერალიზმი როგორც ნორმატიული პრინციპი და პოლიტიკური წესრიგი, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის გამოცემა, თბილისი, 2000, მეშვიშობით: Schmitt, C., Verfassungslehre, 1955, S. 371.

¹⁰¹ იქვე.

¹⁰² იქვე.

7. რა არის პოლიტიკური ანგარიშვალდებულება

კონსტიტუციონალიზმი გამოყოფს ანგარიშვალდებულებას და პასუხისმგებლობას. ანგარიშვალდებულება არის მექანიზმი, რომლის მეშვეობით თანამდებობის პირი ვალდებულია, საკუთარი მოქმედებები აუხსნას მას, ვისი წყალობითაც კონკრეტული პირი თანამდებობაზეა. ეს არის წმინდა პოლიტიკის ნაწილი. პასუხისმგებლობა კი მოიზრებს ანგარიშვალდებულებით უკმაყოფილო დამნიშნავის მიერ თანამდებობის პირის თანამდებობიდან ჩამოშორებას. პასუხისმგებლობა შეიძლება იყოს პოლიტიკური და სამართლებრივი. ანგარიშვალდებულება ყოველთვის პოლიტიკურია.

სასამართლო ანგარიშვალდებულები ვერ იქნება ვერავის წინაშე, მას მხოლოდ პასუხისმგებლობა აქვს, დისციპლინური და სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით. ამიტომ ანგარიშვალდებულები, თუნდაც სიმბოლურად, უნდა იყოს ის, ვინც ის თანამდებობაზე დანიშნა. მაშინ როდესაც ობიექტური კრიტერიუმები შემოგვაქვს ანგარიშვალდებულებას ამ კრიტერიუმებს ვაკისრებთ და პოლიტიკოსებს და პოლიტიკურ ინსტიტუტებს ჩამოვაშორებთ. პოლიტიკა კი ანგარიშვალდებულების გარეშე შეუძლებელია. საკანონმდებლო ორგანოს მთავარი იარაღი, რაც კონსტიტუციონალიზმს ამუშავებს სწორედ ის არის, რომ მისი მეშვეობით ხელისუფლების ყველა შტო ხალხს ებმის და მის წინაშე არის პასუხისმგებელი.

პარლამენტი როგორც უშუალო სახალხო სუვერენიტეტის მატარებელი ორგანო და პარლამენტარიზმი როგორც პარლამენტის ძალაუფლებრივ პრიმატზე დაფუძნებული მმართველობის ფორმა სახელმწიფოს პირობებში დემოკრატიული იდეალია, სადაც დემოკრატია ხორციელდება და რომლის მეშვეობითაც დემოკრატია ხორციელდება. პარლამენტი ერთადერთი ადგილია, სადაც ხალხის ხმა კედლებს მიღმა მკაფიოდ უნდა აღწევდეს¹⁰³. უზენაესი კანონი წარმომადგენლობით ორგანოზე საუბარს სწორედ ამის აღნიშვნით იწყებს. საქართველოს კონსტიტუციაში წერია, რომ სწორედ საკანონმდებლო ორგანოა ის, ვინც განსაზღვრავს პოლიტიკას, ანუ ქვეყნის საგარეო და საშინაო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს¹⁰⁴ და ამ პროცესში ის შეზღუდული არ არის არაფრით, აქ ახორციელებს ის წმინდა პოლიტიკას, სამართალი როგორც შემბოჭავი სტანდარტი აქ არ ჩანს.

დეპუტატი, როგორც თავისუფალი მანდატის მფლობელი სუბიექტი სამართლისგან თავისუფალია, მას კანონის საფუძველზე, არ ევალება განმარტოს საკუთარი გადაწყვეტილება, ერთადერთი, რაც მას ლაპარაკს აიძულებს პოლიტიკური სისტემაა. თუ კანონმდებლობა (რისი სურვილიც ზემოაღწერილ პროცესში იკვეთება) მას დაავალდებულებს, დაასაბუთოს საკუთარი გადაწყვეტილებები, მაშინ პოლიტიკური ანგარიშვალდებულება, რაც დაფუძნებულია კონსტიტუციონალიზმზე, ქრება და მის ადგილს იკავებს სამართლებრივი პასუხისმგებლობა. სამართალი გამორიცხავს პოლიტიკური პასუხისმგებლობის დაკისრების შესაძლებლობას, კონკრეტული გადაწყვეტილება კანონიერია ან უკანონო, თუ ის უკანონოა შესაბამისი მექანიზმები არსებობს. მაგრამ არის საკითხები, რომლებიც წმინდა მიზანშეწონილობით ფასდება, ის სამართალს არ ეწინააღმდეგება, ფორმულებს, ტესტებს და სქემებს დაუბრკოლებლად

¹⁰³ მართალია, პარტიული ვერტიკალის გაძლიერებასთან ერთად იზრდება აღმასრულებელი ხელისუფლების ძალაუფლება და მცირდება საკანონმდებლო ორგანოსი, მაგრამ კონსტიტუციონალიზმი ხელისუფლების დანაწილების და ხელისუფლების შიგნით ხელისუფლების დანაწილების მექანიზმების გამოყენებით ცდილობს, ადადგინოს ოდინდელი ბალანსი, რომელიც მთავრობასა და პარლამენტს შორის არსებობდა. თუმცა ეს სხვა მსჯელობის საგანია.

¹⁰⁴ საქართველოს კონსტიტუციის 48-ე მუხლი.

გაივლის, მაგრამ მაინც ტოვებს უკმაყოფილების შეგრძნებას. თითქოს ყველაფერი წესრიგშია, მაგრამ თითქოს მაინც არ არის ყველაფერი წესრიგში. სწორედ ამ დროს ხდება აუცილებელი ამ ბუნდოვანი შეგრძნების საფუძველზე უკმაყოფილების გამოხატვა, რომელიც ცხადია არ არის არარაციონალური უკმაყოფილება, მაგრამ ვერც უკანონობის ზღვარს აღწევს, აი, სწორედ ამას ვუწოდებთ ჩვენ პოლიტიკას, საიდანაც გამომდინარეობს პოლიტიკური პასუხისმგებლობა. ეს არის დემოკრატიის მოთხოვნა, რომ ხალხმა საკუთარი პოლიტიკური გემოვნებით მოსთხოვოს პასუხი კონკრეტული ქმედებისთვის ხელისუფლებას, აი, სწორედ აქ და მაინცდამაინც აქ გამოსჭვივის დემოკრატიის ძველი ბერძნული იდეა, სადაც დემოსი ახორციელებს შიშველ ძალაუფლებას. სამართლებრივი სტანდარტიზაციით კი დემოკრატია ქრება და მის ადგილს იკავებს ტექნოკრატია. სამართალი ამ დროს პოლიტიკაზე ბატონობს. პოლიტიკური ელიტა – ხალხზე. სამართალი პოლიტიკას ბუღალტერიად აქცევს.

არ არის გასაკვირი, რომ არამდგრად დემოკრატიებში, სადაც მხოლოდ ერთხელ მოხდა ხელისუფლების არჩევნების გზით გადაცემა, პოლიტიკური პროცესების მიმართ უნდობლობა არსებობდეს. საზოგადოება, სადაც პოლიტიკა დემოკრატიული ტრადიციის ნაწილია, უფრო თამამები იქნებიან პოლიტიკისთვის თავისუფლების მინიჭების თვალსაზრისით, ვიდრე საზოგადოება, სადაც ტრადიცია კულუარული გარიგებების მეშვეობით კორუფციული და ავტორიტარული მართვაა. ცხადია, ერთმანეთისგან განსხვავდება კონსოლიდირებული და გარდამავალი დემოკრატიების კონტექსტები, ისინი სხვადასხვა გამოწვევების წინაშე დგანან და სხვადასხვანაირი პასუხებიც სჭირდებათ კითხვებზე, მაგრამ მზერა უნდა მივაპყროთ მომავალს, ხედვას და ღირებულებებს, მიზანს, რომლისკენ მიმავალ გზაზე შეიძლება გარკვეულ დათმობებზეც წავიდეთ, მაგრამ ისე არ უნდა მოხდეს, დემოკრატიისკენ მიმავალი გზა ტექნოკრატიაში ჩაყლაპოს, ისე რომ დაგვაფიქვდეს, როგორ კეთდება პოლიტიკა. თუ ჩვენ ვიტყვით, რომ ჯერ მზად არ ვართ დემოკრატიისთვის და ამ მიზეზით მისგან შორს დავიჭერთ თავს, მზად ვერასოდეს ვიქნებით. გადაწყვეტილება უნდა მივიღოთ საკუთარ ინტიმურ კონტექსტში. ეს უაღრესად სახიფათო გზაა, ძალიან ბუნდოვანი ზღვარი, სადაც არჩევანი პოლიტიკასა და სამართალს შორის ძალიან ფაქიზად უნდა გაკეთდეს.